

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Vybrané ekonomické a sociální ukazatele Čínské lidové republiky za poslední období. Základní trendy

Selected economic and social indicators of the People's
Republic of China in the last period. Basic trends

Vypracoval: Václav Vaněček
Studijní obor: AJ-SV, 4.ročník
Vedoucí práce: PhDr. Pavel Hejtman, CSc.
České Budějovice 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci na téma *Vybrané ekonomické a sociální ukazatele Čínské lidové republiky za poslední období*. vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

V Českých Budějovicích dne 14.4.2015

.....
Václav Vaněček

Poděkování

Chtěl bych velmi poděkovat vedoucímu PhDr. Pavel Hejtmanovi, CSc. za odborné vedení této bakalářské práce, cenné rady, připomínky, ochotu a čas, který mi věnoval po celou dobu jejího zpracovávání.

Anotace

Bakalářská práce, „*Vybrané ekonomické a sociální ukazatele Čínské lidové republiky za poslední období. Základní trendy.*“, má za cíl popsat ekonomickou a sociální situaci ČLR za poslední období a zachytit základní ekonomické trendy. Jako stěžejní dílo pro tuto práci byla použita publikace Ronalda Coase, *How China Became Capitalist*.

První část práce je věnována počátkům socialistické tržní ekonomiky a postavě Teng Siao-pinga. Zde se práce zaměřuje především na reformní období od počátku 70. let. Další část práce se zabývá rozbořením základních makroekonomických ukazatelů a porovnáním oficiálních statistik čínského statistického úřadu s údaji z portálů jako The World Bank či OECD. Poslední část práce je věnována ostatním často zmiňovaným tématům, jako postavení Číny ve skupině BRICS, poslední pětiletý plán či změnám v sociálním podnebí v posledním období.

Abstract

The Bachelor's degree thesis, „*Selected economic and social indicators of the People's Republic of China for the last period. Basic trends*“, aims to describe the economic and social situation of PRC during the last period and to capture the underlying economic trends. As the key source for this thesis was used the publication by Ronald Coase, *How China Became Capitalist*.

The first part of this work is devoted to the beginnings of the socialist market economy and the character of Deng Xiao Ping. This part mainly focuses on the reform period since the early 70s. Another part deals with the analysis of the key macroeconomic indicators and comparing official statistics of the Chinese Statistical Office with the data from the internet portals such as The World Bank or OECD. The last part of the thesis is devoted to other frequently mentioned topics such as China's position in the BRICS group, the last five-year plan or changes in the social climate during the last period.

Obsah

Úvod.....	7
1. Charakteristika země.....	8
2. Nástin čínské ekonomické situace	10
3. Čína po smrti Mao Ce-tunga.....	13
4. Ekonomické a politické reformy od počátku 70. let.....	15
4.1 Zemědělství	15
4.2 Průmysl	16
4.3 Liberalizace cen a mezd	19
4.4 Změny ve vlastnické struktuře	20
4.5 Zahraniční politika – politika otevřených	21
5. Základní makroekonomické ukazatele v posledním období.....	25
5.1 HDP.....	26
5.2 Nezaměstnanost.....	29
5.3 Nárůst všeobecné cenové hladiny zboží a služeb	31
6. Čína jako země BRICS	33
7. Čína jako rozvojová země?.....	35
8. Další ekonomické, sociální a demografické změny za poslední období	38
9. Dvanáctý pětiletý plán (2011-2015)	44
Závěr	47

Úvod

Bakalářská práce *Vybrané ekonomické a sociální ukazatele Čínské lidové republiky za poslední období. Základní trendy* má za cíl popsat ekonomickou situaci ČLR za poslední období a zachytit základní trendy ekonomického vývoje. Jako stěžejní dílo pro vypracování bakalářské práce bude použita publikace od Ronalda Coase, *How China Became Capitalist*, a další převážně zahraniční zdroje v anglickém jazyce.

Na začátku této bakalářské práce se budeme zabývat základními geopolitickými údaji ČLR a stručně uvedeme problematiku ekonomiky Číny. Dále se budeme věnovat pádu Mao Ce-tunga a popisu některých jeho pokusů o rozhybání ekonomiky jako byla například Kulturní revoluce či Velký skok vpřed. V další kapitole budeme pojednávat o osobě Teng Siao-pinga a jeho reformách, zejména pak o plánu Čtyř modernizací. Dále budeme rozebírat základní makroekonomické ukazatele ČLR, zejména HDP, nezaměstnanost a inflaci. Jako zdroj dat poslouží internetové portály OECD, The World Bank či oficiální statistiky čínského statistického úřadu.

V závěru práce se budeme věnovat rozboru ostatních často zmiňovaných ekonomicko-sociálních ukazatelů. Podíváme se na indexy životní úrovně, rozebereme postavení ČLR ve skupině BRICS, poslední dvanáctiletý plán či alarmující ekologickou situaci v zemi. Dále také zhodnotíme podnebí v Čínské společnosti s pohledem na sociální změny v posledním období, zejména se jedná o politiku jednoho dítěte, či návrat k tradicím Konfucianismu.

1. Charakteristika země

Název Čína pochází z období dynastie Čching (221 před n. l.), které se podařilo sjednotit zemi pod jednu vládu.¹ Čína je převážně hornatá a hojná na náhorní plošiny. Její celková rozloha je 9 561 000 Km². Roční přírůstek obyvatel se pohybuje kolem 0,7 %. 60 % obyvatel žije na venkově, i když v poslední době dochází k značné migraci do velkých metropolí.

Oficiální název této čtvrté největší země světa je Čínská lidová republika (ČLR), kterou vyhlásil vůdce komunistické strany Mao Ce-tung roku 1949. Počet obyvatel, které z 91,5 % tvoří Chanové a zbylých 8,5 % připadá na ostatní národnosti, převyšuje 1,3 miliardy² a představuje tak přibližně jednu pětinu celkové populace planety, čímž se Čína staví do role nejlidnatějšího státu světa. Jako úřední jazyk používá čínštinu, dorozumět se lze ale i kantonštinou a jinými minoritními jazyky.³ Čínská zákonná měna se nazývá žen-min-pi (renminbi, RMB), její jednotkou je jüan – jeden jüan má deset jiao a jeden jiao deset fenů.

Země je rozdělena na 22 provincií a 4 municipality (samosprávná města - Beijing, Shanghai, Tianjin, Chongqing). Součástí ČLR jsou také 2 zvláštní administrativní oblasti (Hong Kong, Macao) s vlastními vládami, právními systémy a ústavními dokumenty, ale v otázkách zahraniční politiky a obrany podléhají ústřední vládě.⁴

Všečínské shromáždění lidových zástupců roku 1954 schválilo první ústavu ČLR. Ústava vyhláší, že všechna moc patří lidu, tato moc je uplatňována orgánem Všečínského shromáždění lidových zástupců. Tento systém je základem čínského

¹ EBREY, Patricia Buckley. *The Cambridge illustrated history of China*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2010, 384 p. ISBN 05-211-2433-6. str. 33

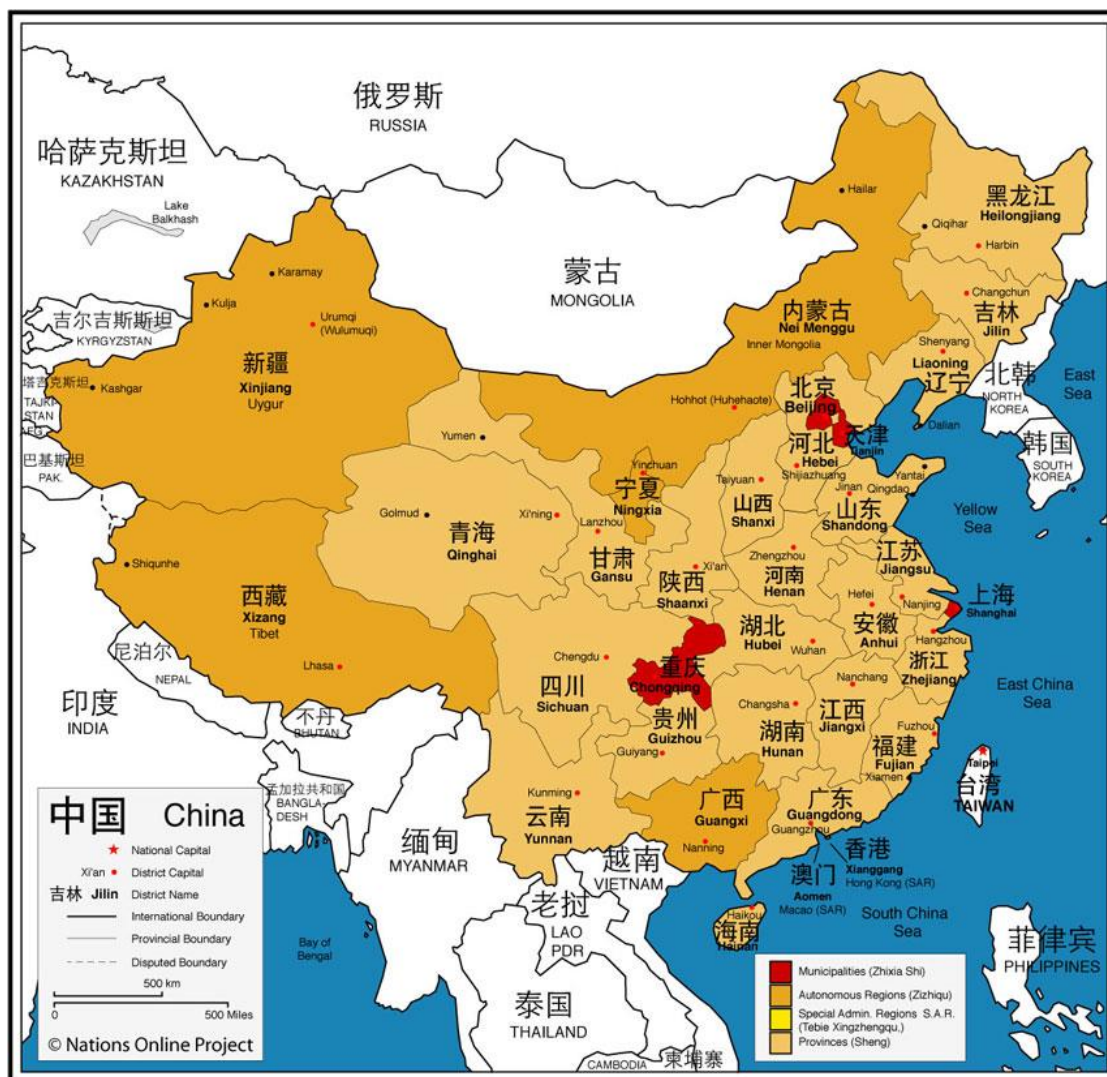
² *China* The World FactBook. [online]. [cit. 2014-10-12] Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html>

³ *Čína*. Ministerstvo zahraničních věcí. [online]. [cit. 2014-10-12] Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/cina/index.html

⁴ *China*. The World FactBook, [online]. [cit. 2014-10-12] Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html>

politického systému a Všečínské shromáždění lidových zástupců je hlavní orgán státní moci. Oficiálně je v Číně aplikovaný tzv. systém spolupráce mnoha politických stran. To by mělo znamenat, že vedoucí komunistická strana konzultuje věci ohledně vedení země s ostatními menšími stranami.⁵

Obrázek 1: *Mapa ČLR*

Zdroj: www.DHLtime.cz

⁵ Čínské velvyslanectví v ČR, *O Číně*, [cit. 2014-12-2] Dostupné z: <http://www.chinaembassy.cz/cze/zggk/>

2. Nástin čínské ekonomické situace

Čína bezesporu patří mezi nejspecifičtější subjekty světové ekonomiky. Svým obrovským ekonomickým potenciálem hraje velkou roli v 21. století a bezesporu má daleko markantnější vliv na světovou ekonomiku než za vlády Mao Ce-tunga. Velký zlom nastal v politické sféře v roce 1978, kdy vládnoucí Komunistická strana Čínské lidové republiky schválila program čtyř modernizací a politiku otevřených dveří. Tento rozsáhlý program se týkal oblasti zemědělství, průmyslu, vědy a techniky a armády. Jednalo se o reformy plánované na základě zkušeností ostatních zemí, které Čína důkladně zkoumala v souvislosti s tzv. „politikou otevřených dveří“. S těmito reformami přichází také postupné budování tržního hospodářství a rozvoj soukromého sektoru, kde jsou zřetelné znaky kapitalistického systému, který je ale kombinován v případě Číny se znaky socialismu, od kterého Čína neupouští po celou dobu reforem a zajímavým způsobem podstupuje jakousi změnu, kterou dnes nemůžeme nazvat ani převratem ke kapitalistickému systému ale ani setrváním v socialistickém zřízení. Čína je v dnešní době ohrožována jak problémy socialismu (byrokracie, korupce), tak i kapitalismu (např. urychlená inflace).

Injekce kapitalismu nejspíše pomohla zemi, kde žije jedna pětina obyvatel planety, odstartovat svůj velký raketový růst. Ten sebou přinesl zejména velké obavy vyspělých západních ekonomických systémů, u kterých vzbudil strach z neschopnosti konkurovat na mezinárodním trhu. Od počátku 21. století Čína vykazovala roční přírůstky k HDP okolo 10%.

Po celou dobu reforem, tj zhruba od roku 1978, můžeme sledovat impozantní růst. V 90. letech sice došlo k poklesu růstu HDP, ve srovnání s rokem 1992, kdy tempo růstu dosáhlo rekordních 14,2 %.⁶ Stejně procento růstu můžeme sledovat v roce 2007, po kterém také nastal propad pod deseti procentní hranici.⁷

⁶ The World Bank. *GDP* [online]. [cit. 2014-12-2] Dostupné z: <http://data.worldbank.org/country/china>

⁷ KUNEŠOVÁ Hana, CIHELKOVÁ Eva. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-717-9311-6. s. 270

V posledním období sledujeme zpomalení na hranici 7%. Vlivem velkých reforem, které ovlivnily ekonomický a sociální vývoj a nastartovaly prudký růst ekonomiky, země prochází řadou problémů. Jedním z nich je jev nazývaný „přehřívání ekonomiky“⁸, o kterém ekonomové stále častěji mluví v souvislosti právě s Čínou.

I přes to, že, se v poslední době podařilo Čínské vládě nebezpečné „přehřívání“ alespoň dočasně zažehnat, stále rostoucí poptávka po ropě a plynu, ukazuje změny ve společnosti, ve které již není obyvatel Číny pouze pracovník, který obrazně řečeno pracuje za „misku rýže“, ale plnohodnotný spotřebitel, který klade stále více nároky na určitý životní standard. Tato realita může naznačovat konec role Číny jako výrobního světového giganta.⁹ Právě příznivé ekonomické podmínky a levná pracovní síla je to co lákalo hlavně západní značky k přemístění své výroby do Číny. Dnes se již velká část firem stěhuje zpátky na starý kontinent nebo přemísťuje výrobu do jiné asijské země právě z důvodů stále rostoucích platů a tedy zdražování pracovní síly. Jen v roce 2011 stouply průměrně mzdy o 22%.¹⁰ Tyto ukazatele by mohly definitivně pohřbit trend levné pracovní síly a ukončit zdánlivě nezastavitelný růst.

Problém „přehřívání“ ale není zdaleka jediným, který trápí Čínské vůdce. Velice znepokojivé jsou zejména ukazatele nezaměstnanosti. Ve venkovských oblastech, zvláště v řídké osídleném Tibetu a okolních horských provinciích, je odhadováno více než 100 milionů lidí bez práce.¹¹ Ve městech zůstává zatím nezaměstnanost nízká. Oficiální statistiky sice vykazují velmi mírný nárůst míry nezaměstnanosti ve městech (celostátní údaje se nepublikují) z 3,1% v roce 2000 na 4,2% v roce 2004, do budoucna se ale počítá s dalším masivním nárůstem

⁸ jde o takový růst ukazatelů produkce, který vytváří nerovnováhu v tržní ekonomice, protože růst produkce převyšuje možnosti realizace domácí koupěschopné poptávky nebo i exportu.

⁹ BARBOZA, David. *Fast Growth and Inflation Threaten to Overheat Chinese Economy*. The New York Times. [online]. 2011. [cit. 2014-4-6] Dostupné z:

<http://www.nytimes.com/2011/04/16/business/global/16yuan.html?pagewanted=all>

¹⁰ FRANCOVÁ, Pavla. *Čína se prodražuje. Firmy se vracejí do evropy*. Zpravodajský server Lidových novin. [online]. 2012 [cit. 2014-4-6] Dostupné z: http://byznys.lidovky.cz/cina-se-prodrazuje-firmy-se-vraceji-do-evropy-faz-/firmy-trhy.aspx?c=A120123_162347_firmy-trhy_nev

¹¹ PONG, David. *Encyclopedia of modern China*. Detroit: Charles Scribner's Sons/Gale, Cengage Learning, c2009, 4 v. ISBN 9780684315713-

nezaměstnanosti a to hlavně vlivem propouštění z neprosperujících státních podniků, ale také vlivem již zmíněného odlivu některých západních investorů. Dalším zdrojem možných problémů v budoucnosti jsou právě zvětšující se disproporce mezi městem a venkovem. Politika otevřených dveří přilákala spoustu zahraničních investorů právě do přímořských oblastí, kde se nachází většina Čínských metropolí (Peking, Šanghaj, Hongkong). Zemědělské oblasti ve vnitrozemí ale zůstávají zaostalé a miliony lidí zde žijí na hranici chudoby, což vede ke zvyšování rozdílů ve společnosti

a k následné společenské nestabilitě.¹² Čína prochází řadou změn jak v ekonomice, tak na sociální úrovni. Většině jmenovaným problémům budeme věnovat pozornost na následujících stránkách.

¹² KUNEŠOVÁ Hana, CIHELKOVÁ Eva. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-717-9311-6. s. 272-273

3. Čína po smrti Mao Ce-tunga

Po smrti Mao Ce-tunga, 9. Zář 1976 byla Čínská lidová republika uvržena do chaosu a nejistoty, což bylo způsobené zejména nejasnou budoucí politickou situací.¹³ Mao Ce-tung se od vyhlášení ČLR (1949) chlubil růstem čínské ekonomiky a podporou většiny čínských vůdců a centralizovaných autorit po celé zemi. Právě politická podpora a ekonomický růst přivedly Mao Ce-tunga ke krokům, jako byl *The Great Leap Forward*, tedy Velký skok vpřed (1958-1961), který měl Čínu pomocí ekonomických reforem dostat na pozici světové velmoci a odtrhnout ekonomiku od bolševického vzoru do patnácti let. Místo toho však uvrhl populaci do chaosu a bídy. V roce 1958, kdy byl Velký skok vpřed zahájen, bylo obyvatelstvo Číny rozděleno do desetitisíců komun, základních ekonomických a správních jednotek, které měly být soběstačné a odpovědné za své výsledky. Zároveň se tím zrušily či narušily tradiční vazby a ekonomické vztahy v zemi.¹⁴ Právě vlivem těchto změn většina lidí pracujících v zemědělství přišla o své pozemky z důvodu zařazení do komun. Právě tato kolektivizace zrušila veškeré právo na vlastnictví půdy a nutila farmáře vstupovat do komun někdy o velikosti až 300 rodin řízených státem. To později vedlo k Velkému čínskému hladomoru, který podle některých zdrojů mohl mít až 45 milionů obětí.¹⁵

Mezi další politické kroky zavedené Mao Ce-Tungem patří *Cultural Revolution*, tedy Čínská kulturní revoluce. Hlavním cílem revoluce bylo potlačení vzrůstajícího „kapitalistického smýšlení“ ve vedení státu a modernizace společnosti. Pravým důvodem ale byla slábnoucí Maova síla v čele státu způsobená nástupem mladé komunistické generace. Mao se cítil být odsunutý na okraj, což vedlo k rozpoutání revoluce, která se za krátkou dobu vymkla kontrole i samotným

¹³ WANG, Ronald Coase and Ning. *How China became capitalist*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 978-113-7351-432. str. 22

¹⁴ LIAO, Yiwu. *Hovory se spodinou: dvacet pět osudů z okraje čínské společnosti*. 1. vyd. Překlad Zuzana Li. Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN 978-802-0428-073. str. 54

¹⁵ LIAO, Yiwu. *Hovory se spodinou: dvacet pět osudů z okraje čínské společnosti*. 1. vyd. Překlad Zuzana Li. Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN 978-802-0428-073. str. 54

iniciátorům vlivem neustále se zvyšujícího revolučního „zapálení“ ze strany studentů, kteří z velké většiny tvořili tzv. Rudé gardy. Naprostý útlum školství a zejména vyučování naplněné pouze Maovými myšlenkami a propagandou, vytvořilo velké množství „kulturních negramotů“.¹⁶

Období Kulturní revoluce začalo roku 1966 a vliv revoluce byl znatelný až do Maovy smrti roku 1976. Právě politické kroky jako Velký skok vpřed nebo Kulturní revoluce zanechaly Čínu v nejistotě a nestabilitě. V této době vstupuje na politickou scénu tzv. Gang čtyř (*Gang of four*) v čele s Maovou vdovou, který sehrál velkou roli v boji o moc po Maově smrti společně s druhým nejvyšším představitelem komunistické strany Chua Kuo-fengem.¹⁷ Gang čtyř, jako stoupenci Maoismu a zastánci Kulturní revoluce a na druhé straně Chua Kuo-feng, Maovo pravá ruka v komunistické straně.

6. října 1976 nechal Chua zavřít všechny členy Gangu čtyř a ujmul se sám vedení státu. Tím de-facto ukončil Maovu Kulturní revoluci a zamezil dalšímu působení Rudých gard. Sám chtěl ale pokračovat v politice, kterou vedl sám Mao Ce-tung.¹⁸ Tento typ vládnutí ho připravil o moc, když byl na Ústředním výboru Komunistické strany roku 1978 vystaven kritice a moci se ujal Teng Siao-pching, který měl vizionářské a o poznání pokrokovější smýšlení o vedení státu. Přesto však zůstal Chua důležitou postavou velkých hospodářských reforem až do konce 80. let.

¹⁶ EBREY, Patricia Buckley. *The Cambridge illustrated history of China*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2010, 384 p. ISBN 05-211-2433-6. str. 312-316

¹⁷ WANG, Ronald Coase and Ning. *How China became capitalist*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 978-113-7351-432. str. 8-12

¹⁸ EBREY, Patricia Buckley. *The Cambridge illustrated history of China*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2010, 384 p. ISBN 05-211-2433-6. str. 316-318

4. Ekonomické a politické reformy od počátku 70. let

Teng Siao-pching¹⁹ byl postaven před velice těžký úkol, jehož hlavním cílem bylo nastartovat Čínskou ekonomiku a pomoci tak Číně konkurovat na zahraničních trzích. Třetí plénum 11. kongresu strany v roce 1978 rozhodlo o programu ekonomických reforem. Tyto reformy jsou označovány jako „čtyři modernizace“ (four modernizations), jelikož se týkaly čtyř odvětví - průmyslu, zemědělství, vědy, techniky a vojenství.²⁰ Reformy započaly v zemědělství, jelikož zaměstnává největší podíl pracovní síly. Teng Siao-pching, který pocházel právě z rurální oblasti, si byl vědom, že hlad a chudoba obyvatel pracujících v zemědělství je způsobena reformami, které podporoval Maův režim, a že se zemědělství musí vydat odlišným směrem.

4.1 Zemědělství

Na počátku 80. let byl zrušen systém komun a půda byla opět k dispozici rodinám, i když vlastnictví zůstávalo stále družstevní. Od roku 1984 mělo tato práva již 98 % venkovských domácností. V praxi tak proběhla jistá de-kolektivizace a systém komun byl nahrazen téměř soukromým vlastnictvím. Zemědělcům bylo umožněno najímat si pracovní sílu, a to až do počtu 100 zaměstnanců, což vedlo ke vzniku relativně velkých zemědělských jednotek a částečné obnovy soukromého vlastnictví. Tento proces „částečné privatizace“ popisuje časopis *The Economist* (25. 3. 2006) tak, že zemědělci mají půdu pouze pronajatou na období 30. let a tu nemohou volně prodávat ani pronajímat. Zemědělci tedy mají teoreticky právo

¹⁹ Teng Siao-pching (22. srpen 1904 – 19. Únor 1997) byl vůdce komunistické strany a reformátor, který stojí za řadou reforem, které pomohly čínské ekonomice k prosperitě. Nezastával oficiálně úřad prezidenta, byl však vůdcem Komunistické strany ČLR od konce 70. A do počátku 90. let 20. století. Přesto, že pocházel z chudého prostředí zemědělské provincie, odjel studovat do Francie, kde strávil 5 let. Později se začal zajímat o Marxismus a vstoupil do komunistické strany. Jako vůdce ČLR je znám především pro podporu tržní ekonomiky a pro tzv. politiku otevřených dveří, ale také pro nechvalně proslulou politiku jednoho dítěte či za brutální potlačení studentských protestů v roce 1989 na náměstí Nebeského klidu v Pekingu. (zdroj dostupný on.line: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/157645/Deng-Xiaoping>)

²⁰ WANG, Ronald Coase and Ning. *How China became capitalist*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 978-113-7351-432. str. 29

mluvit do nakládání s půdou, ale rozhodování o pronajímání či případném dalším účelu užívání rozhodují stále místní orgány komunistické strany.

Hned na počátku reformního období se změnil charakter fungování zemědělského trhu. Zemědělci měli povinnost prodat státu část produkce za stanovené ceny, ale zbytek mohli volně prodávat na trhu. V agrárním sektoru byl v důsledku reformy rychle vytvořen přebytek. V prvních šesti letech se zvedla produkce v zemědělské výrobě o 55 % a například produkce pšenice se zvedla o 63 %, olejnin o 89 % a bavlny o 186 %.²¹ Podíl zemědělství na HDP stále klesá, jak je vidět v tabulce č. 1, ale podíl pracovníků v zemědělství je stále velký a jejich počet se díky kontrole počtu imigrantů do velkých měst (přibližně 9 milionů osob ročně) snižuje jen velmi pomalu.²²

Tabulka 1: *Zemědělství v % HDP*

Rok	% HDP
1972	32,9
1992	21,8
2002	15,4
2012	10,1

Zdroj: The World Bank.org, dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS>

4.2 Průmysl

Průmysl obecně čekala podobná reforma jako zemědělství. Podniky dostaly povinnost dodat část výroby státu za danou cenu a zbytek produkce mohly prodat na volném trhu. Pozice státních podniků se začala postupně uvolňovat. Stát již podniky nedotoval, ale podniky dostaly možnost půjčovat si peníze a vydávat akcie. Zvláště

²¹ MICHAL, J., Š. (1994) *Komparativní hospodářské systémy* Praha: Univerzita Karlova 1. vydání, ISBN 80-7066-954-3.

²² *Agriculture, value added (% of GDP)* The World Bank. [online]. [cit. 2014-12-2] Dostupné z: <http://data.worldbank.org/country/china>

na průmyslovém modelu je nejvíce patrný Teng Siao-pchingův pohled na budoucnost a na směr jakým se Čína dále ubírá. Jak v zemědělství, tak i v průmyslových reformách jsou silně patrné znaky kapitalismu.²³ Průmysl se od počátku 70. let potýkal i přes velký nárůst s mnoha problémy. Zejména šlo o problémy spojené s know-how a s dosud trvajících nedostatky energetických zdrojů.

Rychle rostoucí ekonomika má velké potřeby, které je velmi obtížné uspokojit. Velký význam pro čínské hospodářství získává ve světě mezinárodního obchodu poptávka po ruském plynu a ropě. Příspěvek průmyslové výroby na HDP se od počátku 80. let pohybuje mezi 40-50%, viz tabulka 2, tvoří tudíž velmi významnou část čínské ekonomiky.

Tabulka 2: Průmyslová výroba v % HDP

Rok	% HDP
1982	44,8
1992	43,5
2002	44,8
2012	46,7

Zdroj: The World Bank.org, dostupné z : <http://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS>

V průběhu reformy docházelo stále k nárůstu průmyslové výroby. Svět je v současné době stále více zaplavován čínským zbožím, které je pro poptávající z vyspělých zemí cenově dostupnější. Hlavním lákadlem pro zahraniční investory byl dostatek pracovní síly a její nízká cena. Zdanění právnických osob se v Číně dlouhodobě pohybuje na hranici 25%, což je srovnatelné například s Rakouskem či Jižní Koreou, a obecně se jedná o asijský průměr v této dani. V rozmezí 2006-2008 se dokonce daň vyšplhala na rekordních 33%. I když čínská vláda povoluje snížení daně na 15% pro výrobce zabývajících se vybranými okruhy v průmyslu (jedná se zejména o produkci Hi-tech technologií a informačních technologií), nebyla

²³ ŽÍDEK, Libor. Hospodářský vývoj Číny: (1949-2005). Národohospodářský obzor, Brno: ESF MU Brno, 2006, VI, č. 2, s. 72-90. ISSN 1213-2446.

nízká sazba daně to, co investory do Číny přitáhlo, jako tomu bylo například v případě Irska.²⁴

Nízká cena pracovní síly, investice do vytváření ideálních podmínek pro výrobu a obchod jako budování silné infrastruktury přilákaly pozornost investorů z celého světa. Není divu, že čínská konkurence byla ze začátku nejvíce patrná zejména v pracovně náročných výrobcích, jako je textil a oděvy.²⁵ Čína se v průběhu let stala továrnou pro celý svět. Zájem čínské vlády o vývoj moderních technologií podpořil výrobu elektroniky a komunikačních technologií ale také velice významný automobilový průmysl, ve kterém se Čína řadí dnes mezi jedničku v počtu vyrobených vozů a meziročně v tomto odvětví vykazuje velký nárůst. (viz. Tabulka 3)

Tabulka 3: Počet vyrobených vozů (2014)

Země	Počet vyrobených vozů	Meziroční nárůst (%)
Čína	23,722,890	7,3
USA	11,660,699	5,4
Japonsko	9,774,558	1,5
Německo	5,907,548	3,3
Jižní Korea	4,524,932	0,1
Indie	3,840,160	-1,5

Zdroj: OICA.net, dostupné z: <http://www.oica.net/category/production-statistics/>

V posledních letech probíhá v čínském průmyslu spousta změn. Čína zaznamenává mírný odliv zahraničních investorů a zejména vzrůst počtu vlastních čínských značek. Čína by se podle posledních ukazatelů mohla stát pro zahraniční podniky méně lukrativní, a to zejména zásluhou vzrůstajícího životního standartu

²⁴ *Corporate tax rates table*. KPMG. [online]. [cit. 2014-10-12] Dostupné z:

<http://www.kpmg.com/global/en/services/tax/tax-tools-and-resources/pages/corporate-tax-rates-table.aspx>

²⁵ ŽÍDEK, Libor. *Hospodářský vývoj Číny: (1949-2005)*. Národohospodářský obzor, Brno: ESF MU Brno, 2006, VI, č. 2, s. 72-90. ISSN 1213-2446.

čínských pracovníků a tudíž zvýšení ceny práce. Čínská vláda si uvědomuje, jaké fatální následky by právě nadměrný nárůst ceny práce měl na čínskou ekonomiku a snaží se o částečné kontrolování mezd a cen.²⁶

4.3 Liberalizace cen a mezd

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole čínská vláda musela s liberalizací cen a mezd postupovat velmi opatrně, jelikož právě liberalizace při tak vysokém ekonomickém růstu (okolo 10%) může způsobit velký nárůst inflace. Konkrétní postup byl tzv. duální. Podniky musely dodávat produkci za předem domluvené ceny, ale k tomu mohly stanovit cenu svého zboží na nově otevřeném volném trhu. Nejdříve byly liberalizovány ceny spotřebních statků a zemědělských komodit. Ostatní sektory následovaly až s postupem času. S vysokým ekonomickým růstem byly spojeny i inflační tendence, které se vyhroutily zejména v roce 1993, kdy růst HDP dosáhl vysokých 14%²⁷ a reálně tak hrozilo přehřátí ekonomiky.²⁸ Vláda v reakci zavedla opět kontrolu mezd ve státních i soukromých podnicích (výjimku měly podniky se zahraniční účastí).²⁹ Je jasné že, země, která postavila na nízkých cenách práce svůj ekonomický růst, nemůže nechat ceny nekontrolované a tak i přesto, že v následném období byly ceny a mzdy opět liberalizovány, můžeme čekat při nejbližší reálné hrozbě rapidního růstu HDP a zvyšování inflace zásah čínské vlády do cen a mezd.

²⁶ FILIPE, José António. *Are American and European Companies Returning Back from China?* International Journal Of Latest Trends In Finance And Economic Sciences. E-ISSN: 2047-0916, vydání 2., 2 června 2012, Instituto Universitário de Lisboa,

²⁷ *Global Economics Prospects*. The World Bank. [online]. [cit. 2014-12-2] Dostupné z: <http://data.worldbank.org/country/china>

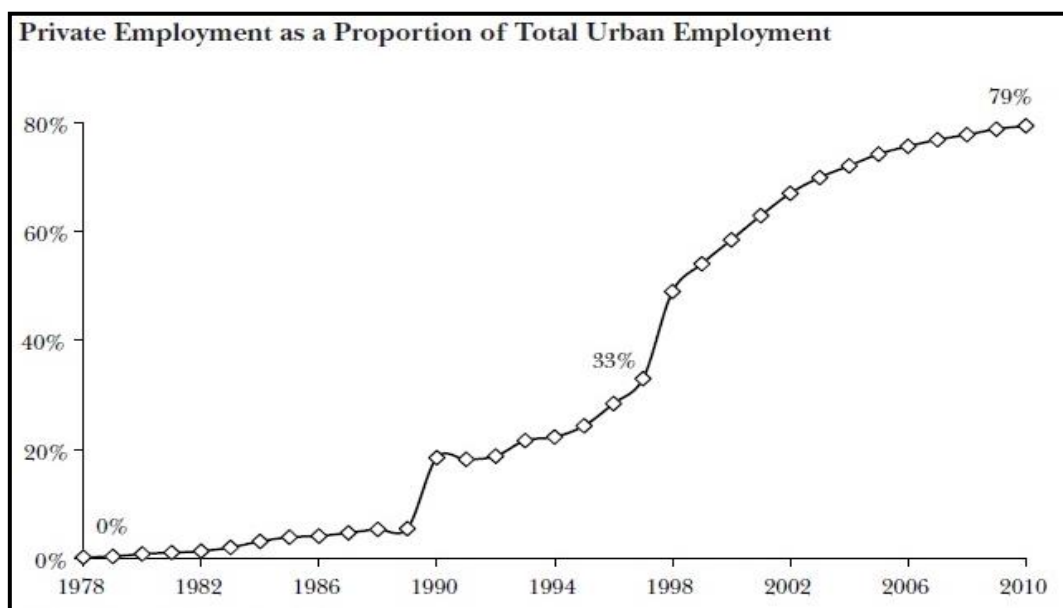
²⁸ V těžkém průmyslu roste produkce a rostou i mzdy, ale spotřební průmysl nestačí vyrábět zboží v požadovaném množství a kvalitě a dovoz je nedostatečný nebo drahý. Nerovnováha na trhu se promítne do růstu cen „nedostatečného“ zboží

²⁹ ŽÍDEK, Libor. *Hospodářský vývoj Číny: (1949-2005)*. Národohospodářský obzor, Brno: ESF MU Brno, 2006, VI, č. 2, s. 72-90. ISSN 1213-2446.

4.4 Změny ve vlastnické struktuře

Je na místě položit si otázku, jak se Čína vypořádala se změnou vlastnické struktury a tedy s privatizací státních podniků. Čínská vláda v rámci reformy žádnou překotnou privatizaci neprováděla a termín privatizace se v této souvislosti vůbec nepoužívá, přesto, že k ní samozřejmě dochází. Pro Čínu byla odstrašujícím příkladem situace v Rusku a to hlavně ze zkušenosti, co se může stát s impériem, pokud se nejdříve provádějí politické reformy a potom až ekonomické. Dále pak Jelcinova privatizace utvrdila Teng Siao-pinga v tom, že musí držet otěže co možná nejdéle.³⁰ Tato opatrnost se slučovala s Teng Siao-pchingovým pohledem na reformy. Podle něj se reformy musejí provádět postupně jako, cituji „přeskakování řeky z kamene na kámen“.³¹ Je tím myšleno provádění reformy stylem pokus-omyl. Státní podniky zůstaly dlouhodobě v rukou státu. Až do roku 1988 soukromé podniky oficiálně existovat nesměly.

Graf 1: Podíl zaměstnanosti v soukromém sektoru (%) z celkové zaměstnanosti

Zdroj: Conversable Economist, dostupné z: <http://conversableeconomist.blogspot.cz/2012/11/chinas-economic-growth->

³⁰ ŠVIHLÍKOVÁ, Ilona. *Globalizace a krize: souvislosti a scénáře*. 1. vyd. Všeň: Grimmus, c2010, 291 p. ISBN 80-874-6101-0. str. 233

³¹ WANG, Ronald Coase and Ning. *How China became capitalist*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 978-113-7351-432. str. 30

Důvody pro „zpomalení“ privatizace byly jak morální (převaha socialistického myšlení), tak ekonomické, jelikož většina státních podniků byla v desolátním stavu a jejich privatizace by byla tudíž komplikovaná. Od roku 1988 získaly soukromé podniky na čínském trhu zelenou a soukromý sektor se stal motorem čínské ekonomiky, která v té době rostla raketovým tempem a již v roce 1995 byla produkce soukromých podniků větší než u podniků státních. Je nutné připomenout, že nešlo o důsledek privatizace, ale především tento nárůst zapříčinil příliv zahraničního kapitálu a příchod nových firem ze zahraničí. Velká změna ve státním vlastnictví nastala až po roce 2000 (také vlivem vstupu Číny do WTO v roce 2001). Státní podniky konečně podlehly privatizaci a podíl státního sektoru klesnul do roku 2005 na 15% zatím, co čistě soukromý sektor tvořil asi 80% HDP. Pro srovnání v roce 1978 tvořil státní sektor 80% HDP.³²

4.5 Zahraniční politika – politika otevřených

Čínská vláda si uvědomovala nutnost otevřít čínský trh zahraničním investorům a umožnit tak přísun zahraničních peněz a technologií do země. V první fázi reformy došlo k otevření domácích trhů zahraničnímu kapitálu. Rok 1978 se stal pro Čínu rokem zahraniční diplomacie. Delegace v čele s členy vlády doprovázená zástupci velkých čínských podniků podnikly v tomto roce více než dvacet zahraničních cest do více než padesáti zemí světa včetně Japonska, Thajska, Malajsie, USA, Kanady, Jugoslávie, Německa a dalších vyspělých zemí. Čína také v tomto roce hostila více než 30 zahraničních oficiálních návštěv. Mezi první kapitalistické ekonomiky, které čínská delegace navštívila, patřily logicky Hong Kong a Macao, kde chtěla Čína zjistit, jak funguje kapitalistická ekonomika. Jako další významná země navštívená čínskými zástupci bylo z důvodů vyspělosti a strategické polohy Japonsko, kde byla podepsána dlouhodobá obchodní smlouva

³² VOŘECHOVSKÝ, D. (2006) *Júan, reformy a hospodářský cyklus: analýza čínské ekonomiky a výhled na rok 2006* Liberální institut: Centrum pro studium hospodářského cyklu Policy Analysis číslo 1.

mezi oběma zeměmi. Jako dva světově největší vývozci zemědělských produktů byly Kanada a USA dalšími zeměmi na programu zahraničních návštěv. Hlavní zájem byl o využití moderních technologií v zemědělství.³³

Další země, která upoutala čínskou pozornost, byla Jugoslávie. Jako velký reformátor a dlouhodobý odpůrce stalinismu se stala pro Čínu ideálním zdrojem informací o vedení státu a fungování ekonomiky. Právě jugoslávský model socialismu pomohl čínským špičkám rozšířit obzory socialistického vedení státu, které byly omezeny do té doby pouze na Maoismus a Stalinismus. V následujících letech podnikla Čína také několik dalších návštěv do zemí Východní Evropy právě za účelem výzkumu fungování socialistické ekonomiky. Mimo tyto návštěvy byli také pozváni do Číny ekonomové z těchto zemí, mezi nimi i Ota Šik z Československa, aby přednášeli členům čínské vlády.³⁴

Pravděpodobně nejzajímavější a jistě nejsledovanější zahraniční cesty čínských státníků byly do Západní Evropy vedené místopředsedou vlády a pravou rukou Teng Siao-pchinga, Ku Mu. Těchto zahraničních cest se také zúčastnil Chua Kuo-feng, který v té době zastával funkci předsedy Ústřední vojenské rady. I když ne příliš známý politik na západě byl to právě on, který se roku 1979 setkal například s Margaret Thatcherovou a dohodl s ní základy budoucí smlouvy o Hong Kongu. Jednalo se o první oficiální zahraniční návštěvy v Západní Evropě od roku 1949 a mezi navštívené země patřily například Belgie, Francie, Německo, Švýcarsko a další. Teng Siao-pching žádal od účastníků každé zahraniční cesty co možná nejvíce informací o chodu vyspělých ekonomik. Návštěvy se týkaly především továren, dolů, přístavů a výzkumných center.³⁵ Teng Siao-pching si byl také vědom nutnosti investovat do rozvoje přímořské infrastruktury a do budování přístavů, aby bylo možné rozpochybovat zahraniční obchod. Na tento fakt byl upozorněn již při jeho osobní návštěvě Singapuru, při které se právě nejvíce zajímal o příliv

³³ ŽÍDEK, Libor. *Hospodářský vývoj Číny: (1949-2005)*. Národohospodářský obzor, Brno: ESF MU Brno, 2006, VI, č. 2, s. 72-90. ISSN 1213-2446.

³⁴ WANG, Ronald Coase and Ning. *How China became capitalist*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 978-113-7351-432. str. 33

³⁵ WANG, Ronald Coase and Ning. *How China became capitalist*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 978-113-7351-432. str. 34

zahraničních investic. Sám podnikl ještě několik zahraničních cest, z nichž stojí za zmínku návštěva Japonské továrny Nissan, kde Teng po prohlídce řekl svému hostiteli, „*Nyní rozumím co je to modernizace*“³⁶

Poté, co Čína otevřela svůj trh okolnímu světu, zahraniční obchod prudce vzrůstal. V roce 1977 se pohyboval zahraniční obchod (vývoz a dovoz) okolo necelých 14 miliard amerických dolarů za rok. Pro srovnání zahraniční obchod Jižní Koreji dosáhnul toho roku 21 miliard amerických dolarů a Japonska dokonce 141 miliard. V roce 1978 Čína zvýšila svůj zahraniční obchod o 50%³⁷. K tomuto nárůstu nepochybně napomohly čerstvě vytvořené zvláštní ekonomické zóny v přímořských oblastech a deklarování přístavů jako otevřených měst. Hlavním cílem jejich zřízení byla právě snaha přilákat zahraniční investory, a proto je zde možné například bezcelně dovážet suroviny a zboží pro výrobu – zvýhodněn je zejména dovoz technologií. Dále společnosti v nich umístěné jsou na určitou dobu osvobozeny od DPH i dalších daní (a následně platí nižší daně).³⁸ Tyto „ostrovy růstu“, mezi které se dnes řadí například Hong Kong, Macao nebo třeba Šanghaj, přispěly velkou mírou nárůstu exportu a slouží jako brána pro nové investice a technologie do země.

Na předchozích stránkách jsme se věnovali Teng Siao-pingovým reformám, které vedly k prudkému vzestupu čínské ekonomiky. Tyto změny byly nevyhnutelné pro přeměnu čínského hospodářství k růstu. Tyto reformy jsou ve velkém spojovány právě s osobou Teng Siao-pchinga, který sice formálně nezastupoval úřad prezidenta ČLR, ale byl fakticky vůdcem komunistické strany, což ho činilo i vůdcem ČLR od konce 70. let až do počátku let devadesátých. Jeho strategie spočívala v přeměně čínského hospodářství zpustošeného kulturní revolucí a dalšími politickými pokusy, na socialistické tržní hospodářství. Jeho strategie postupné přeměny hospodářství stylem pokus-omyl a důkladné studium fungování ostatních světových ekonomik se

³⁶ WANG, Ronald Coase and Ning. *How China became capitalist*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 978-113-7351-432. str. 33

³⁷ WANG, Ronald Coase and Ning. *How China became capitalist*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 978-113-7351-432. str. 35

³⁸ ŽÍDEK, Libor. *Hospodářský vývoj Číny: (1949-2005)*. Národohospodářský obzor, Brno: ESF MU Brno, 2006, VI, č. 2, s. 72-90. ISSN 1213-2446.

osvědčila. Na grafu 3 můžeme vidět prudký nárůst nominální hodnoty HDP od počátku reformy roku 1978.

Přímo HDP se budeme věnovat v následující kapitole. Závěrem této kapitoly bych chtěl ještě připomenout jeden důležitý fakt. Podle stylu reformy je zřejmé, že Čína musela při své cestě za prosperitou přijmout některé prvky kapitalistické ekonomiky. Teng Siao-pching však nikdy neupustil od myšlenky socialismu. Byl si vědom, že Čína v minulosti udělala značné chyby ve své hospodářské politice a byl připraven je napravit, avšak nikdy neupustil od linie socialismu. Můžeme říci, že socialismus a kapitalismus šel během reformy vedle sebe ruku v ruce. To můžeme sledovat například na zprávě, kterou podala čínská delegace po návratu z Japonska v roce 1978, která je typickým příkladem neumírající myšlenky socialismu.

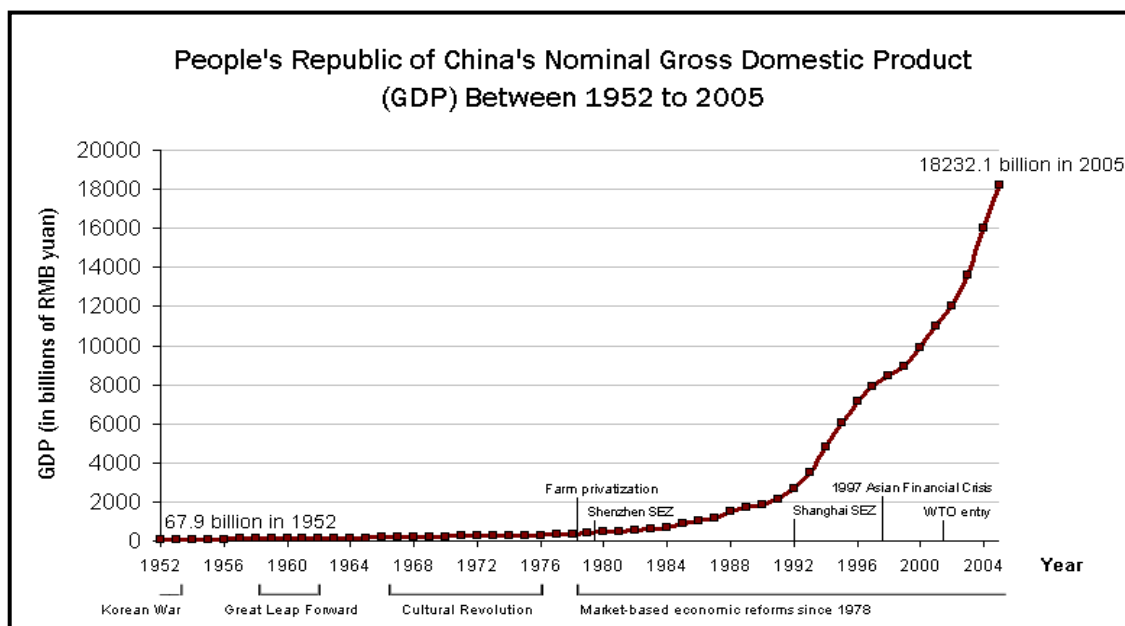
„Jsme socialistická společnost. Naše zřízení je mnohem lepší než to kapitalistické. Kvůli nedostatku zkušeností jsme udělali chyby v budování socialismu. Jako následek nebyl potenciál socialistické společnosti naplněn..... Jistě dokážeme dokončit cíl čtyř modernizací do konce století, jestliže budeme následovat směr vytyčený komunistickou stranou, vytrvale pracovat a využívat nové technologie a know-how k podpoře socialismu.“³⁹

³⁹ WANG, Ronald Coase and Ning. *How China became capitalist*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 978-113-7351-432. str. 34

5. Základní makroekonomické ukazatele v posledním období

V následující kapitole se budu věnovat základním makroekonomickým ukazatelům a vysvětlení jejich podstaty ve vztahu k čínské ekonomické situaci. Čína využila své ztráty nad vyspělými zeměmi ke startu svého obrovského růstu. Růst však nemůže pokračovat do nekonečna a v případě Číny se tento fakt ukazuje již delší dobu a hrozba přehřátí ekonomiky zůstává stále aktuální. Data v této kapitole týkající se HDP se více méně shodují s čísly uváděných v oficiální China Statistical Yearbook.⁴⁰ Dochází zde ale k metodickým odchylkám v mezinárodní komparaci vlivem uvádění dat na CHSY v jednotkách čínského jüanu.

Graf 2: *Nárůst nominální hodnoty HDP (1952-2005)*

Zdroj: graf vytvořila Universita Hitotsubashi (Japonsko) podle WorldBank.org, převzato z Wikipedia.org, Graf dostupný zde: http://en.wikipedia.org/wiki/Chinese_economic_reform#/media/File:Prc1952-2005gdp.gif

⁴⁰ *Gross Domestic Product*. China Statistical Year Book 2013. [online]. [cit. 2015-2-10] Dostupné z: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2013/indexeh.htm>

5.1 HDP

Průměrný roční růst HDP se v reformním období pohyboval okolo 9 %. Takto vysoký růst je pro Čínu nutností jelikož by jinak nebyla schopná vstřebávat novou pracovní sílu. Odhaduje se, že pokud by růst poklesl pod 6%, jednalo by se v případě Číny již o recesi a došlo by k výraznému nárůstu nezaměstnanosti. Vysokému růstu odpovídá i vývoj podílu na světovém HDP, který se trvale zvyšuje. Připomeňme, že je Čína v současnosti druhou nejsilnější ekonomikou na světě, když v roce 2010 předhlonila Japonsko, které tuto pozici drželo 42 let viz. tabulka 4.

Tabulka 4: *Největší ekonomiky světa 2013 (HDP)*

	Země	HDP (mld.US dolarů)
	Svět	74,909,811
	EU	17,350,853
1	USA	16,800,000
2	Čína	9,240,207
3	Japonsko	4,907,530
4	Německo	3,634,823

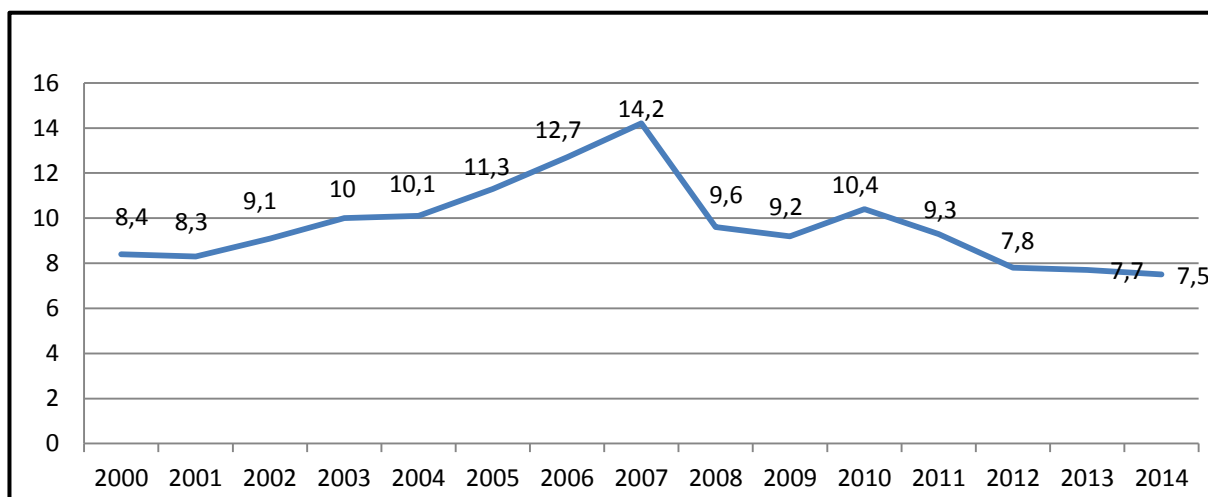
Zdroj: The World Bank.org, dostupné z: <http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>

Hospodářství se navíc během reforem zdálo poměrně stabilní a ani například krize v jihovýchodní Asii v roce 1997 jeho růst významně neovlivnila.

V roce 2007 reálně hrozilo přehřátí ekonomiky a navzdory úsilí o „zchlazení“ byl naměřen růst HDP v roce 2007 ve výši 14,2%. V roce 2008 začala světová ekonomická krize stlačovat růst HDP Číny dolů. Na základě předpovědí, že by se ekonomika mohla snížit pod 7-8% růstu, kdy by ještě byla schopná pojmout čerstvé absolventy škol a nezvyšovat tak nezaměstnanost, rozhodla se čínská vláda o finanční injekci 4 bilionů juanů do ekonomiky v podobě stimulačního balíčku. Tato

stimulace úspěšně zabránila dramatickému poklesu v roce 2009 a poskytla trvalé oživení v roce 2010, kdy meziroční růst HDP vykázal 10,3%.⁴¹

Graf 3: Růst HDP za poslední období (%)

Zdroj: The World Bank.org, dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/publication/global-economic->

Podle dvanácté pětiletky, která začala v roce 2011, je cílem držet průměrný růst HDP kolem 7%, růst příjmů minimálně stejně rychle jako HDP a nízkou inflaci.⁴² Držet HDP mezi 7-8% se čínské vládě v posledních letech daří. Oficiálně se vláda vyjadřuje, že pokles v posledních letech je součástí plánu pětiletky a Čína se snaží regulovat svůj růst po zkušenostech z posledních let. Podle některých analytiků ale dynamika čínské ekonomiky klesá a propad z 10% na začátku roku 2012 na dnešních zhruba 7,3% to jenom potvrzuje a i když Čína stále roste nejrychleji, má před sebou zřejmě výrazné zpomalování.⁴³

⁴¹ WANG, Ronald Coase and Ning. *How China became capitalist*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 978-113-7351-432. str. 55

⁴² MORRISON, Wayne. *China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States*. Congressional Research Service. [online]. 2014 [cit. 2015-1-14] Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33534.pdf>

⁴³ SOBEK, Matěj. *Čína bude podporovat slábnoucí ekonomiku, globální růst závisí na USA*, Svobodný Monitor. [online]. 2014 [cit. 2014-12-16] Dostupné z: <http://www.svobodnymonitor.cz/ekonomika/cina-musi-dale-podporovat-slabnouci-ekonomiku-globalni-rust-zavisi-spojonych-statech/>

Z důvodu velkého růstu předpokládá velká většina ekonomů i přes další zpomalování ekonomiky, že Čína do roku 2050 předhóní USA jako světovou jedničku. Vyplyývá to z nedávného výzkumu bankovního kolosu HSBC⁴⁴. K této teorii se přiklání velká část ekonomů a podle většiny se nejedná o otázku „jestli“ ale spíše „kdy“.⁴⁵ Podle OECD by se tak mohlo stát již v roce 2025.⁴⁶

Výrazně se mění podíl jednotlivých sektorů na složení HDP. Během období reformů začal klesat podíl zemědělství a v roce 2013 se pohyboval na hranici 10%. Dále neustále klesá podíl průmyslu (43,9% na konci roku 2013)⁴⁷, který již předhónil sektor služeb s 46,1% v roce 2013. Čínská vláda tak dává najevo, že usiluje o přeměnu na ekonomiku služeb. Podle některých ekonomů má stále dlouhou cestu před sebou, jelikož spotřeba domácností zůstává v Číně stále nízká (36,3% HDP v roce 2013) v porovnání například s Jižní Koreou (53,1% HDP v roce 2013) či Japonskem (61% HDP v roce 2013)⁴⁸

Vlivem zavedení zvláštních obchodních zón v reformním období, které dnes již sahají i daleko do vnitrozemí a podpořily růst v přímořských oblastech, se Čína potýká s velkým rozdílem v životní úrovni obyvatel ve vnitrozemských oblastech a v oblastech situovaných blízko nebo přímo ve zvláštních obchodních zónách. Tento jev můžeme sledovat i na obrázku 2, kde je tento rozdíl patrný v HDP na obyvatele v jednotlivých oblastech Číny.

⁴⁴ HSBC Holding plc. je nadnárodní institucí poskytující finanční a bankovní služby. Sídli v Londýně a byla založena roku 1991 společností The HongKong and Shanghai Banking Corporation jako nová mateřská společnost celé korporace. Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/HSBC>

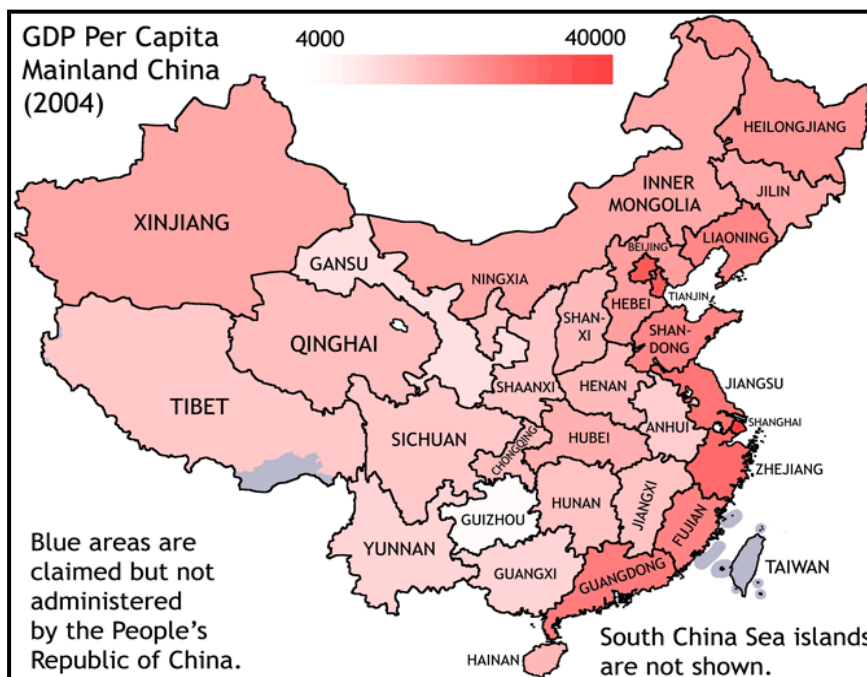
⁴⁵ VODIČKA, Jan. *Čína předběhne USA v roce 2050*, Ekonomika iDNES. [online]. 2011 [cit. 2014-12-16] Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/cina-predbehne-usa-v-roce-2050-vesti-ekonomka-fjn-/eko-zahranicni.aspx?c=A110111_171642_eko-zahranicni_jvo

⁴⁶ OECD. [online]. [cit. 2015-1-13] Dostupné z: <http://data.oecd.org/gdp/gdp-long-term-forecast.htm#indicator-chart>

⁴⁷ *Industry, value added (% of GDP)*, The World Bank, [online]. [cit. 2014-12-2] Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS>

⁴⁸ ROBERTS, Dexter. *China Still Has a Long Way to Go to Build a Service Economy*, Bloomberg Businessweek. 2013 [online]. [cit. 2015-1-13] Dostupné z: <http://www.businessweek.com/articles/2013-05-03/china-still-has-a-long-way-to-go-to-build-a-service-economy>

Obrázek 2: HDP na obyvatele v jednotlivých provinciích

Zdroj: Harvard University Press, Obrázek převzat z Wikipedia.org, dostupné na: http://en.wikipedia.org/wiki/Northern_and_southern_China#/media/File:GDP_per_capita_China_2004.png

5.2 Nezaměstnanost

Otázka nezaměstnanosti je v případě Číny objektem spekulací a nejasností. Oficiální míra nezaměstnanosti se pohybuje podle World Bank a WTO dlouhodobě okolo 4%. Jedná se však o oficiální statistiku, která nezachycuje především velkou pracovní migraci a nejspíše vysokou nezaměstnanost zejména v odlehlých venkovských oblastech Číny.⁴⁹ Čínský statistický úřad sice v červnu 2014 zveřejnil nové přepracované statistiky nezaměstnanosti zahrnující právě obrovskou migraci pracovní síly, podle které se podíl nezaměstnanosti pohyboval v tomto období na

⁴⁹ ŽÍDEK, Libor. Hospodářský vývoj Číny: (1949-2005). Národohospodářský obzor, Brno: ESF MU Brno, 2006, VI, č. 2, s. 72-90. ISSN 1213-2446.

úrovni 5,05%.⁵⁰ Přesto některé agentury jako například OECD neuvádí oficiální statistiku nezaměstnanosti a hodnotí oficiální čísla jako zavádějící.⁵¹

Tabulka 5: Oficiální míra nezaměstnanosti

Rok	Míra nezaměstnanosti (%)
2008	4,4
2009	4,4
2010	4,2
2011	4,3
2012	4,5
2013	4,6

Zdroj: The World Bank.org, dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS>

Nedávné dění na Čínském pracovním trhu by mohlo dále do budoucna nezaměstnanost výrazně zvednout. Čína se potýká s velkým nárůstem absolventů vysokých škol, kteří ale nemají na trhu práce uplatnění. Jak píše BBC News, v červenci 2014 promovalo rekordních 7,26 milionů studentů, což je sedmkrát více než v roce 1999. Míra nezaměstnanosti mezi absolventy 6 měsíců po ukončení studia se oficiálně pohybuje kolem 15%. Některé zdroje tvrdí, že by se reálná nezaměstnanost mohla pohybovat okolo 30%, což znamená zhruba 2,3 milionu nezaměstnaných z jednoho ročníku. Čínská vláda si je vědoma neustále vzrůstajícího počtu studentů vysokých škol a jejich vliv a riziko případných nepokojů. Mladí Číňané zůstávají sice klidní a doufají, že práci nakonec najdou, nedávné nepokoje v Hong Kongu však poukazují na jejich sílu a odhodlání bránit své zájmy. Stále více pracovních míst ve výrobě je placeno lépe než nástupní administrativní pozice a lidé

⁵⁰ HUA, Judy. *China says unemployment rate steady at 4.07 percent at end-September*, Reuters. [online]. [cit. 2015-1-13] Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2014/10/24/us-china-economy-employment-idUSKCN0ID05720141024>

⁵¹ OECD, [online]. [cit. 2015-1-13] Dostupné z: <http://data.oecd.org/china-people-s-republic-of.htm#profile-jobs>

bez vysokoškolského vzdělání jsou více ochotni vykonávat manuální práci než absolventi vysokých škol. Tato situace příliš absolventům nepomáhá a Čínská cesta od výroby k ekonomice vedenou sektorem služeb může být zmařena.⁵²

5.3 Nárůst všeobecné cenové hladiny zboží a služeb

Čínské vedení si stanovilo cílovou hranici růstu HDP ve svém posledním dvanáctém pětiletém plánu (2011-2015) na 7%. Růst se Číně v posledních letech daří držet na uzdě ke spokojenosti čínských úředníků, i přes obavy některých zahraničních ekonomů ze stále zpomalující ekonomiky. Dále podle tohoto cíle byla stanovena ideální hladina inflace pro každý rok, s ohledem na aktuální předpovídaný růst. Pro rok 2014 byla tato hladina stanovena na 3,5%.⁵³ Čísla se ale od začátku dvanácté pětiletky pohybují hluboko pod touto hranicí a v posledních měsících roku 2014 se dostala dokonce až pod hranici 1,5%. V prosinci sice začala inflace opět pomalu růst, obavy z deflace jsou však stále na místě. Čína ve třetím čtvrtletí 2014 rostla o 7,3%, což bylo nejpomalejší tempo za posledních pět let.⁵⁴ Zároveň se za posledních pět let stále snižuje inflace a v průměru za minulý rok (2014) činila 2%. Nízká inflace sice dává Číně možnost snižovat úrokové sazby a podnikat další tahy na podporu stále se zpomalujícího hospodářství, situace na mezinárodní ekonomické scéně však příliš navyšování inflace nepřeje. Zvláště ceny ropy v posledním období tlačí inflaci ve vyspělých ekonomikách razantně dolů.

Inflace v Číně dlouhodobě kopíruje růst HDP a vláda má zkušenosti s prudkými výkyvy růstu spotřebitelských cen zvláště po událostech v roce 2007-2009 kdy na začátku tohoto období dosáhl růst HDP rekordních 14,2% a zároveň

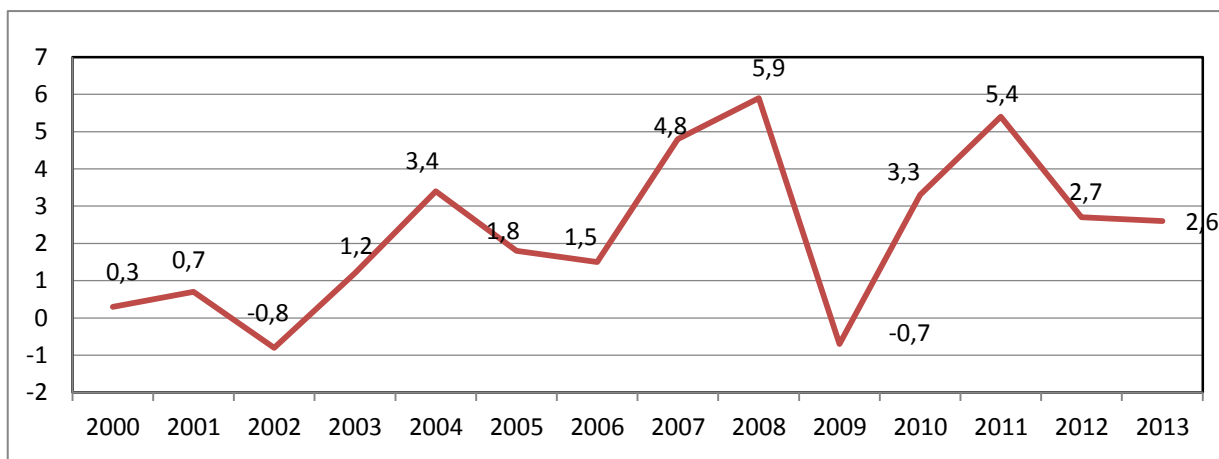
⁵² SHARMA, Yojana. *What do you do with millions of extra graduates*. BBC News, [online]. 2014 [cit. 2015-1-13] Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/business-28062071>

⁵³ MORRISON, Wayne. *China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States*. Congressional Research Service. [online]. 2014 [cit. 2015-1-14] Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33534.pdf>

⁵⁴ *Inflace v Číně v prosinci mírně zrychlila*, Finance.cz. [online]. 2015 [cit. 2015-1-15] Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/435364-inflace-v-cine-v-prosinci-mirne-zrychlila-za-cely-rok-cinila-2/>

inflace stoupla na 5,9% a v roce 2009 opět prudce klesla na -0,7%. V tomto období se právě nejvíce setkáváme s obavami o přehřátí čínské ekonomiky. Jak již bylo řečeno, vláda úspěšně reguluje růst, ale nedaří se jí dodržovat stanovenou míru inflace.⁵⁵ První čtvrtletí roku 2015 ukáže, zda bude inflace dále mírně stoupat jako doposud.

Graf 4: Nárůst spotřebitelských cen

Zdroj: The World Bank.org, dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.DEFL.KD.ZG>

V této kapitole jsem se věnoval hlavním makroekonomickým ukazatelům. Na následujících stránkách bych se rád zaměřil na další velice zajímavé aspekty a ukazatele, které jsou specifické pro Čínský vývoj v posledních letech. Rád bych zde rozebral ukazatele chudoby, postavení Číny ve skupině BRICS, změny v čínské společnosti za poslední období a další.

Čína udělala během bezmála čtyřiceti let skok, který trval ostatním západním zemím podstatně delší dobu. Slaví tedy velké úspěchy v růstu ekonomiky, ale na druhou stranu se potýká s mnoha problémy, které jsou spojeny s urychleným růstem. Mezi ně patří například velké rozdíly v životní úrovni, problém ve spotřebě fosilních paliv a následné znečišťování životního prostředí a další, kterými se budeme také zabývat v následujících kapitolách.

⁵⁵ Stále častěji se objevují názory, že se nejedná o regulaci ale o přirozené zpomalování ekonomiky.

6. Čína jako země BRICS

Název pro skupinu BRICS se skládá z počátečních písmen členských států: Brazílie, Rusko, Indie, Čína a od roku 2010 také Jižní Afrika. Na území těchto zemí se nachází 40% světové populace, Jejich společné HDP tvoří zhruba 20% světového HDP a v roce 2014 se podílely země BRICS na 18% světové ekonomiky.⁵⁶ Všechny země, přestože mají odlišnou strategii růstu, patří do kategorie rozvíjejících se zemí a v mnoha ohledech zaostávají za Západem. Mezi společné strategie patří například podpora zahraničních investic, kterou zavedly ostatní země BRICS právě po vzoru Číny.⁵⁷ Na prvním summitu v roce 2009 v ruském Jekatěrinburgu řešily členské státy především možné východisko z ekonomické krize. Přesto již tam zazněla první kritika dolarového systému a nutné alternativy a potřebě předvídatelného a diverzifikovaného mezinárodního měnového systému.⁵⁸ O alternativě amerického dolaru ve spojení se skupinou BRICS se mluví již dlouho a jeden z hlavních kandidátů je čínský jüan. Právě to vede mimo jiné i k otázce: co by bylo BRICS bez Číny?

Čína, má nejvíce obyvatel světa a nejvyšší devizové rezervy světa. Stala se největším světovým exportérem a je také největším zahraničním věřitelem USA, zvláště pak po nedávných problémech ruského rublu. Na šestém summitu v roce 2014 v Brazílii bylo oznámeno založení nové rozvojové banky a společného rezervního fondu: New Development Bank (NDB). Návrh se již objevil před dvěma lety, ale plánování doprovázely spory o řízení, financování a sídlo banky. Nakonec nová banka bude sídlit v Šanghaji. Počáteční vklad každé členské země má být 10 miliard dolarů a penězi se v příštích letech bude financovat

⁵⁶ IMF [online]. [cit. 2015-1-16] Dostupné z: <http://www.imf.org/external/index.htm>

⁵⁷ ŠVIHLÍKOVÁ, Ilona. *Globalizace a krize: souvislosti a scénáře*. 1. vyd. Všeň: Grimmus, c2010, 291 p. ISBN 80-874-6101-0. str. 216

⁵⁸ ŠVIHLÍKOVÁ, Ilona. *Globalizace a krize: souvislosti a scénáře*. 1. vyd. Všeň: Grimmus, c2010, 291 p. ISBN 80-874-6101-0. str. 217

infrastrukturní program.⁵⁹Jedná se o tah ze strany BRICS k obraně před dominantou USA a Evropy ve vedení MMF a Světové banky. Čína jako tahoun této skupiny získává tímto ještě větší vliv na světovou ekonomiku.

Obrázek 3: BRICS HDP 2012, zelená: nominální hodnota HDP v miliardách USD, žlutá: celosvětové umístění v nominálním HDP, oranžová: HDP na hlavu v miliardách dolarů, zelená (tmavá): celosvětové umístění v HDP na hlavu, červená: reálný růst HDP v %

Zdroj: world-economic.com

⁵⁹MISHRA, Pankaj. *China is Driving the BRICS Train*. BloombergViewAutor. [online]. 2014 [cit. 2015-1-16] Dostupné z: <http://www.bloombergview.com/articles/2014-07-20/china-is-driving-the-brics-train>

7. Čína jako rozvojová země?

HDI a HPI indexy

Než začneme tuto kapitolu, je třeba doplnit malé množství teorie o těchto dvou indexech:

HDI – Human Development Index – byl poprvé zveřejněn v roce 1990 v rámci programu OSN. HDI zahrnuje tři oblasti: zdraví, úroveň vzdělanosti a hmotnou životní úroveň.

HPI – Human Poverty Index – zahrnuje aspekty životní úrovně jako je: úmrtnost v nízkém věku, míra nevzdělanosti a nebo přístup k pitné vodě a zdravotní péči.

Celé indexy s komentáři jsou dostupné zde:

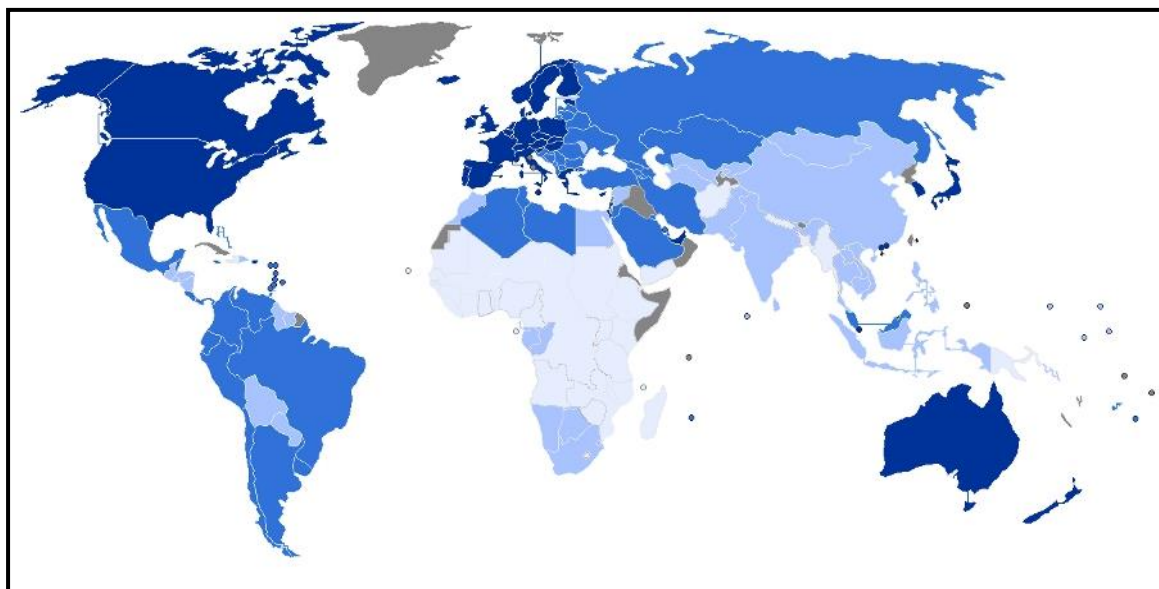
<http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2014>

O Číně se se často mluví stále jako o rozvojové zemi a to zejména díky ukazatelům, které poskytují indexy jako je HDI a HPI. Ačkoliv je Čína podle ukazatelů HDP nepochybně nyní druhá největší ekonomika světa, životní úroveň velkého množství obyvatel tomu však ještě zdaleka neodpovídá. Podle indexu HDI se Čína nachází momentálně na 101 pozici ze 187 zemí a teritorií na společné úrovni zemí jako je Alžírsko, Thajsko nebo Tunis. Od roku 1980 ale výrazně posiluje a v žebříčku životní úrovně stoupá. Podle indexu chudoby (HPI) se, Čína v posledním sledovaném období v roce 2009 potýkala s 19% obyvatel na pokraji chudoby, což je zhruba srovnatelné procento se zeměmi jako je Zambie nebo sousední Mongolsko.⁶⁰ Je nutno brát v potaz určitou nepřesnost těchto údajů, jelikož přesné statistiky je zvláště u tak rozlehlých zemí jako je Čína velice těžké zjistit.

⁶⁰Human Development Reports, UNDP, [online]. [cit. 2015-2-10] Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2014>

Čínský statistický úřad sice vydává vlastní statistiky životní úrovně, ale vzhledem k velice nízkým číslům spíše naznačují, že se jedná o statistiky zaměřené na velká města a přímořské oblasti a s největší pravděpodobností nezahrnují provincie jako například Tibet či území sousedící s Mongolskem, kde bude procento lidí žijících na hranici chudoby největší.⁶¹

Obrázek 4 : Mapa světa podle hodnoty HDI (2011), tmavě modrá - vysoká úroveň; světle modrá - nízká úroveň; šedá - statistika neexistuje

Zdroj: Human Development Records

V roce 2010 čínský velvyslanec v EU Song Zhe komentoval vývoj ekonomiky a životní úrovně asi takto:

„Čínu již nemůžeme řadit jako rozvojovou zemi, ale jako zemi plně rozvinutou. Nedávné předhonění Japonska jako světové ekonomické dvojky tento fakt potvrzuje. Podle mnoha ukazatelů jsou čínští lidé nyní přibližně stejně bohatí jako Japonci i přes to, že je Čína stále pozadu v technologickém a vědeckém vývoji a také v kvalitě životní úrovně. Máme jako země stále co dohánět.“

⁶¹ China Statistical Year Book 2013 [online]. [cit. 2015-2-10] Dostupné z: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2013/indexeh.htm>

Dále poznamenává, že vzhledem k velikosti Číny a masivnímu počtu obyvatel, nestačí na statistiky nahlížet s jednoduchostí jako u menších zemí. Dodává, že v Číně žije 150 milionů lidí na hranici chudoby, což je zhruba počet obyvatel Ruska. Tito lidé podle standardů OSN žijí s příjmem menším než je 1 US dolar na den. Podle statistik skoro 36 milionů lidí ve venkovských oblastech žije s příjmem menším než 175 US dolarů za rok, což je přibližně populace Polska. 83 milionů lidí žije s určitým druhem pracovní neschopnosti, což se dá srovnat s populací Německa a pracovní trh přijme do procesu ročně přes 12 milionů nových pracovníků, což převyšuje celkovou populaci České republiky. Tímto argumentuje zkreslený náhled na statistiky z pohledu ostatních zemí. Čínský premiér Wen Ťia-pao (2003-2013) reagoval na tuto problematiku takto.

„Protože má Čína 1,3 miliardy obyvatel, velmi malý problém znásobený tímto číslem se velice rychle stane opravdu velkým problémem. Materiální a finanční zdroje dělené touto cifrou se stanou velmi malým množstvím při přepočtu na hlavu. Tento fakt přesně vystihuje těžkou realitu, které my zde v Číně musíme čelit.“⁶²

Čína již zajisté nepatří mezi rozvojové země v pravém slova smyslu. Její ekonomické ukazatele tomu jenom nasvědčují. Avšak některé statistiky, jako je právě třeba index životního rozvoje, jí stále řadí mezi země, které ani zdaleka nedosahují takových hospodářských výsledků jako právě Čína. Problém se zařazením do určité skupiny ještě více komplikuje velikost země a velké rozdíly životní úrovně napříč obyvatelstvem. Je nutno podotknout, že Čína ještě před svým vstupem do WTO v roce 2001 hájila svůj status rozvojové země při jednání o příspěvcích na rozvoj průmyslu a zemědělství které se pohybují až okolo 10%. Nakonec jednání skončilo na 8,5%, na které měla Čína podle svého „rozvojového statusu“ nárok.⁶³

⁶² *Why is China still a developing country?*. Euractiv.com. [online]. [cit. 2015-2-10] Dostupné z: <http://www.euractiv.com/global-europe/china-developing-country-analysis-498377>

⁶³ *What China's WTO Accession is All About?*. The World Bank. [online]. [cit. 2015-2-10] Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTRANETTRADE/Resources/Gertler.pdf>

8. Další ekonomické, sociální a demografické změny za poslední období

Čína vděčí za svůj rychlý růst, mimo jiné z velké části také urychlené industrializaci. Industrializace sice pomohla Číně pobrat velké množství pracovních sil a rozhybat ekonomiku, nese sebou ale velkou poptávku po energetických zdrojích. Zdaleka nejde jen o ropu, ale nadále stoupá poptávka po plynu (zejména po tom z Ruska). Čína dokonce ve své spotřebě již podle IEA předhonia USA.⁶⁴ Další růst ekonomiky a udržení Číny jako světového exportéra závisí na spolehlivém dovozu nerostných surovin. Čína již dnes projevuje velký zájem v oblastech s velkou zásobou ropy a ostatních nerostných surovin. Její vliv sahá do střední Asie, Afriky či na Blízký východ, kde se její zájmy stále více střetávají se zájmy USA.⁶⁵

Problém s případným nedostatkem fosilních paliv není zdaleka jediný, který trápí čínské špičky. V roce 2011 tvořilo uhlí 69% celkové spotřeby energie. Z tohoto důvodu je Čína největším producentem emisí oxidu uhličitého na světě. Vzhledem k téměř nulové produkci nukleární energie zbytek připadá zejména na ropnou energii a hydroenergi z vodních elektráren.

Tabulka 6: Celková spotřeba energie podle typu zdroje (2011)

Typ zdroje	%
Uhlí	69
Ropa	18
Hydroenergie	6
Plyn	4
Nukleární	<1
Ostatní obnovitelné zdroje	1

Zdroje: U.S. Energy Information Administration, dostupné z: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=CH>

⁶⁴ *Indicators for 2012*. International Energy Agency. [online]. [cit. 2015-2-10] Dostupné z:

<http://www.iea.org/statistics/statisticssearch/report/?year=2012&country=CHINA&product=Indicators>

⁶⁵ ŠVIHLÍKOVÁ, Ilona. *Globalizace a krize: souvislosti a scénáře*. 1. vyd. Všeň: Grimmer, c2010, 291 p. ISBN 80-874-6101-0. str. 235

Ekologický dopad, který má Čínská industrializace na zemi a obyvatelstvo se jeví jako velký problém a stala se i tématem poslední dvanácté pětiletky. Čína se zavázala pro zvýšení podílu nefosilních paliv ve své spotřebě na 15% do roku 2020 a 11,4% do konce pětiletky (konec roku 2015). EAI (U.S. Energy Information Administration) sice odhaduje snížení podílu uhlí na celkové energetické spotřebě do roku 2020 na 63% a na 55% do roku 2040, ale celková spotřeba uhlí by podle odhadů mohla stoupnout až o 50% z důvodu stálého zvyšování energetické spotřeby. Čína se dále zavázala ke snížení emisí oxidu uhličitého o minimálně 40% mezi lety 2005 až 2020. Jelikož Čína, jak již bylo řečeno, postrádá atomové elektrárny a i možnost jiných obnovitelných zdrojů vláda spoléhá při řešení tohoto problému na sílu velkých vodních toků a stavbu přehrad. Toto téma vyvolává velkou kontroverzi, jak na domácí půdě, tak ve světě. Dochází k přetváření krajiny stavbou velkých kaskádovitých přehradních komplexů a zaplavování orné půdy vodou. To vede k velkému počtu protestů a nepokojů právě v zemědělských oblastech.⁶⁶

Číně se během reforem nevyhnuly ani výrazné demografické změny. V první řadě se jednalo především o velký nárůst migrace do velkých měst v období velkého růstu. O sledování zejména zemědělské části obyvatel se v Číně stará tzv. Hukou systém. Jedná se o soupis údajů o místě a času narození, členech rodiny, vykonávaných profesích a záznamy o stěhování. V Číně tento systém funguje již od roku 1600 před naším letopočtem. Ačkoliv se mluví o 250 milionech obyvatel, kteří nejsou vedeni v systému a jsou často označováni jako „nestálá populace“ (floating population), systém umožňuje úřadům vcelku efektivně monitorovat a kontrolovat migraci. Migrace do velkých metropolí byla v historii Číny několikrát omezena či dokonce zakázána. Mao zakázal stěhování do velkých měst z čistě ideologických důvodů, jelikož považoval urbanizaci a buržoazii za nepřátele jeho politického smýšlení. V roce 1975 byla volná migrace zrušena jako pokus o zastavení stále rostoucího rozdílu mezi vyspělými městy a venkovem s životní úrovní srovnatelnou se zeměmi třetího světa. V 80. letech, v období Teng Siao-pchingových reforem,

⁶⁶ NAUGHTON, Barry. *The Chinese economy: transitions and growth*. Cambridge, Mass.: MIT Press, c2007, xvi, 528 p. ISBN 978-026-2140-959. Str. 497-502

bylo nutno migraci opět povolit, aby byla naplněna poptávka po levné pracovní síle.⁶⁷

Ačkoliv je dnes již migrace do velké metropole značně ulehčená a to zejména sjednocením Hukou systému z městského a venkovského na jeden centrální systém,⁶⁸ migrace stále trápí čínské úřady. Čerstvé přistěhovalce do metropolí trápí chudoba, nezaměstnanost a absence zařazení do sociálního systému. Náklady na život zůstávají ve městech vysoké a velice málo přistěhovalců z venkova si může takové výdaje dovolit.

Rychlý nárůst platů naznačuje velké změny v životní úrovni obyvatel. Platy podle oficiálních statistik rostou od začátku reformy v průměru až kolem 10% za rok⁶⁹, ale jako většina statistik čínské vlády se týkají pouze městských oblastí. Tento fakt zanechává pouze dohady o tom, jak moc se rozdíl mezi venkovem a městem stále prohlubuje.

Migrační problém je přímo spojen s obrovskou čínskou populací. Čínský národ má problémy vtěsnat se na rozlohu své země. Zvláště teď když je velký zájem o život ve městech, kde hustota obyvatel stále vzrůstá. Čína byla již v 18. století zdaleka nejlidnatější zemí. Její populace rostla za posledních 400 let v průměru o 0,4%. V tradičních společnostech je normální vysoká porodnost ale relativně nízký nárůst obyvatel z důvodů vysoké úmrtnosti v raném věku. V případě Číny byla úmrtnost vždy vysoká. Nemoci, zmařená úroda a populační katastrofy jako byl Velký hladomor v Číně po Velkém skoku vpřed, snížily výrazně populaci. Po začátku modernizace v 70. letech úmrtnost značně klesla z důvodu zlepšení kvality zdravotní péče, což vedlo k rychlému nárůstu obyvatelstva. To vedlo v roce 1971 vládu k prvnímu kroku k přímé kontrole růstu obyvatelstva. Legální věk pro vstup do manželství byl zvednut a rodiny musely mít větší časový odstup před pořízením dalšího dítěte. Tato politika byla vcelku úspěšná. Míra porodnosti byla snížena z 5,8

⁶⁷ HARTOG, Harry. *Hukou System....*, VolumeProject.org, [online]. 2014 [cit. 2015-2-17] Dostupné z: <http://volumeproject.org/2014/04/chinas-hukou-system-attempts-to-control-urbanization-by-strictly-separating-urban-and-rural/>

⁶⁸ Dříve bylo značně obtížné pro obyvatele s venkovským statutem získat status městský

⁶⁹ China's Statistical Yearbook, [online]. [cit. 2015-2-17] Dostupné z: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2013/indexeh.htm>

v roce 1970 na 2,7 v roce 1978. Avšak ani toto snížení nezahnalobyavy z populační krize a ohrožení ekonomického růstu. V roce 1980 vláda oficiálně představila tzv. Politiku jednoho dítěte. Cílem bylo čínské matky přesvědčit, že ideální počet dětí je jedno a uvalit sankce na matky, které měly dvě nebo více dětí.

Od začátku tento projekt strhl vlnu kontroverze hlavně v řadách ochránců lidských práv. V roce 1984 sice stát zrušil nucené sterilizace a potraty a zavedl něco, co můžeme nazvat politika „Jednoho a půl dítěte“. Vláda povolila druhé dítě v případech, že první dítě je dcera. V čínské společnosti to vedlo ke značnému uvolnění situace, jelikož právě chlapec je v čínské domácnosti ceněn zdaleka více než dcera, ať již z pohledu konfucianismu či z tradičních důvodů, kdy se dcera vdá, odejde z domova a syn zůstává a stará se o domácnost a své rodiče. Ani toto uvolnění však nezabránilo následné nevyváženosti mezi počtem mužů a žen.⁷⁰

Politika jednoho dítěte má spoustu nežádoucích efektů. Za prvé je hojně kritizována zahraničními demografy, kteří se ve většině příklání k názoru, že předchozí politika kontroly růstu obyvatel (zvýšení věku pro vstup do manželství, časový odstup mezi dětmi) by bohatě stačil k plynulé kontrole, tudíž bylo „přiosření“ politiky zbytečné a v mnoha případech devastující. Další vedlejší efekt se týká již dříve zmíněné čínské preference pro chlapecké pohlaví. Ve většině populací se rodí více chlapců než děvčat. Průměrný poměr je 106 chlapců na 100 děvčat. Čína v roce 2000 tento průměr zdaleka přesáhla se 117,8 chlapci na 100 děvčat. Další vedlejší efekt je stárnutí populace a nedostatek mladé pracovní síly což přímo ohrožuje ekonomický rozvoj. Politika byla několikrát za dobu působení zmírněna a obsahuje řadu výjimek. Jedná se například o venkovské obyvatelstvo, které může mít děti dvě, netýká se etnických menšin a v roce 2013 bylo povoleno druhé dítě i těm rodinám, kde je jeden z rodičů jedináčkem a s těmito pravidly platí

⁷⁰ NAUGHTON, Barry. *The Chinese economy: transitions and growth*. Cambridge, Mass.: MIT Press, c2007, xvi, 528 p. ISBN 978-026-2140-959. Str. 254-261

do dnešního dne. Přesto však stále vzbuzuje kontroverzi jak na domácí půdě, tak v zahraničí a její vliv je ve společnosti silně znatelný.⁷¹

K výrazným změnám během reformního období došlo také v duchovním a ideologickém smýšlení Číňanů a především k obrození konfucianismu. Konfucianismus byl během vlády Maova režimu výrazně potlačován v rámci Kulturní revoluce. Mao byl přesvědčen, že tradiční smýšlení je to, co brzdí čínskou společnost v rozvoji. Od Maova pádu až dodnes dochází k velkému znovuzrození této životní ideologie. Konfucianismus je opravdu spíše životní ideologie či můžeme říci mravní kodex než náboženství v pravém slova smyslu. Nejspíš z tohoto důvodu také nebyl zařazen v roce 1982 (a dodnes není), po zavedení svobody vyznání na list oficiálních náboženství.

Konfucianismus má však v Číně hluboké kořeny (Konfucius 551-479 př. n. l.). V 2. století př. n. l. byl konfucianismus vyhlášen oficiální ideologií čínských panovníků a zůstal jí až do roku 1911.⁷² Myšlenky, které se ho týkají, vrhají částečně světlo na smýšlení čínského národa. Zaměřuje se na lidské vztahy z pohledu lásky, ohleduplnosti a disciplíny. Je také proslulý svou výukou etiky. Bere rodinu jako nejdůležitější prvek společnosti a naprostá poslušnost k otci je povinností. Stejně tak se zabývá vztahem poddaného a panovníka, kde prosazuje naprostou oddanost poddaného. Panovník však nemá vládnout silou, ale má být spíše morálním příkladem. Toto smýšlení otevírá otázku demokratické Číny. Číňané se za celou svou existenci nepotkali s pojmem demokracie a jejich nedůvěřivost v jiné kultury vedla ještě k větší uzavřenosti. To vede k otázkám, zda-li se může Čína vůbec stát demokratickou zemí v tak krátkém čase.⁷³

Vliv konfucianismu je patrný i na již dříve zmíněné preferenci syna v čínské společnosti. Postavení žen je v konfucianismu nízké a je vyzdvihována role muže jako vůdce rodiny. To také vedlo k obavám většiny rodičů při začátku působení

⁷¹ NAUGHTON, Barry. *The Chinese economy: transitions and growth*. Cambridge, Mass.: MIT Press, c2007, xvi, 528 p. ISBN 978-026-2140-959. Str. 254-261

⁷² HALADA, Jan. *Osudy moudrých*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1981, 141 s.

⁷³ HOOBLER, Thomas a Dorothy HOOBLER. *Konfucianismus*. Praha: Lidové noviny, 1997, 129 s. Světová náboženství (Lidové noviny). ISBN 8071061905.

Politiky jednoho dítěte, kterým se narodila dcera. Ideologie Konfucianismu ovlivňuje rozvoj Číny i v 21. století. Právě sebedisciplína a povinnost vůči nadřízenému jsou kvality stále vysoce uznávané v čínské společnosti. I přes to že byl konfucianismus ve 20. století značně potlačován je nyní na vzestupu a stále ovlivňuje ekonomiku a životy čínských obyvatel.⁷⁴

⁷⁴ HOOBLER, Thomas a Dorothy HOOBLER. *Konfucianismus*. Praha: Lidové noviny, 1997, 129 s. Světová náboženství (Lidové noviny). ISBN 8071061905.

9. Dvanáctý pětiletý plán (2011-2015)

V této kapitole bych rád shrnul cíle, které si čínská vláda v březnu 2011 stanovila ve svém posledním pětiletém plánu. Pětileté plány jsou stanovovány čínskou vládou od roku 1953. Pětiletky jsou pro tak velkou ekonomiku, jako je ta čínská, vitální, jelikož pomáhají státním institucím ale i subjektům v soukromém sektoru utvářet ucelenou představu jakým směrem vláda míří a co mohou v dalším období očekávat. Poslední dva pětileté plány, tedy 11. (2006-2010) a nyníjší 12. se silně zaměřily na podporu spotřebitelů a zvýšení jejich spotřeby, snížení vypouštění škodlivých emisí a zvýšení efektivity při produkci energií. Téma ekologie bylo rozpoutáno právě v těchto dvou posledních pětiletkách, což nepochybně souvisí také se vstupem Číny do WTO v roce 2001. Dále se také zaměřují na zlepšení vymahatelnosti práva a na další hlubší hospodářské reformy.

Z celkového pohledu zahrnuje 12. pětiletý plán tři oblasti, jedná se o:

1. Restrukturalizace ekonomiky
2. Větší sociální rovnost napříč populací
3. Ochrana přírodního prostředí

Čína se ve svém plánu také zaměřuje na podporu technických odvětví, které by se měly do budoucna stát páteří čínské ekonomiky. Patří mezi ně především biotechnologie, obnovitelné zdroje, ekologická vozidla a nové výpočetní technologie. Během této pětiletky plánuje vláda investovat 2,1 bilionů dolarů do těchto odvětví.⁷⁵

⁷⁵ MORRISON, Wayne. *China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States*. Congressional Research Service. [online]. 2014 [cit. 2015-1-14] Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33534.pdf>

Výběr hlavních bodů z 12. pětiletého plánu:⁷⁶

- Udržení průměrného růstu HDP okolo 7%
- Podpora neefektivních sektorů v ekonomice a podpora sektoru služeb (na 47% z HDP)
- Podpora investic ze zahraničí v energetických odvětvích jako je nukleární, vodní, větrná a solární energie a zvýšení procenta nefosilních paliv na 11,4% z celkové energetické produkce
- Proměna přímořských oblastí z „továren světa“ na centra výzkumu a rozvoje
- Výstavba nových kilometrů dálnic a rychlostních železničních tratí
- Zvyšování minimální mzdy o minimálně 13% ročně
- Výstavba 36 milionů bytů pro sociálně slabé občany

Tento stručný souhrn nám naznačuje kam Čína a její ekonomika míří a jaké jsou její výhledy do budoucna. Zarážející zůstává fakt, že se Čína chce vymanit ze své pozice „továrny světa“ a zaměřit se na nové technologie a rozvoj výzkumu.

12. pětiletý plán nebyl jedinou událostí posledních let. V listopadu 2013 organizovala Komunistická strana Číny Třetí Plénium k 18. sjezdu strany. Bylo zde vytvořeno 60 bodů, které se týkají dalšího prohlubování reformy s výhledem do roku 2020.⁷⁷

Odhadovat, jak se Číně daří plnit své plány, je jen velmi těžké, jelikož oficiální statistiky ke konci roku 2015 budou k dispozici až v průběhu roku dalšího. Při pohledu na základní makroekonomické ukazatele jako je HDP vidíme, že hodnota růstu se opravdu dlouhodobě drží kolem cílových 7%, ale nadále klesá. Podle čínské vlády se jedná o cílený pokles, někteří zahraniční ekonomové však tak optimističtí nejsou a upozorňují na to, že pokles pod 6% by pro ekonomiku jako je ta

⁷⁶ MORRISON, Wayne. *China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States*. Congressional Research Service. [online]. 2014 [cit. 2015-1-14] Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33534.pdf>

⁷⁷ MORRISON, Wayne. *China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States*. Congressional Research Service. [online]. 2014 [cit. 2015-1-14] Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33534.pdf>

čínská mohl již znamenat recesi. Podpora nefosilních paliv je znát zejména na stavbě velkých přehradních komplexů a na snaze podpořit zahraniční investice v tomto sektoru.⁷⁸

⁷⁸ MORRISON, Wayne. *China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States*. Congressional Research Service. [online]. 2014 [cit. 2015-1-14] Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33534.pdf>

Závěr

Hlavní náplní této práce bylo popsat vývoj Čínské ekonomické a sociální situace za poslední období a zhodnotit stávající situaci s pohledem na další vývoj. Jako stěžejní zdroj byla použita publikace *How China Became Capitalist* od Ronalda Coase.

První část práce pojednává o pádu Mao Ce-tunga a popisuje reformy zavedené jeho nástupcem Teng Siao-pingem. Ačkoliv Teng Siao-ping nikdy neupustil od myšlenky socialismu, ve svém smýšlení o fungování státu byl mnohem otevřenější a pokrokovější než jeho předchůdce. Uvědomoval si důležitost tržního hospodářství a potřeby otevření Číny pro světový obchod. Dá se říci, že socialismus a kapitalismus šli v období reformů ruku v ruce a Teng Siao-pingova neobvyklá strategie vedla k obrovskému nárůstu Čínské ekonomiky.

Další část práce popisuje základní makroekonomické ukazatele, jako je HDP, nezaměstnanost či inflace. Ke zpracování byly použity oficiální statistiky ze serverů jako je OECD, The World Bank nebo oficiální data statistického úřadu ČLR. Velice zajímavé je sledovat impozantní růst ekonomiky od počátku reformů, ale i také odlišnost některých údajů nezávislých organizací od oficiálních statistik vydávaných ČLR. V případě nezaměstnanosti oficiální celostátní statistiky dokonce vůbec neexistují. Tato skutečnost velice komplikuje hodnocení reálné ekonomické situace ČLR.

Poslední kapitoly jsou věnovány především tématům, o kterých se často mluví ve spojení s ČLR. Jedná se zejména o členství ve skupině BRICS, vstup do WTO, sociální situace země či poslední dvanáctiletý plán, který je z mnoha pohledů jedinečný a přelomový. Čína také podporuje sektor služeb, který se má stát do budoucna největší částí ekonomiky a poprvé v historii zavádí ekologické reformy a soustředí se na rozvoj výzkumu. To nasvědčuje faktu, že Čína již netouží být „továrnou světa“ a chce zcela změnit své postavení ve světové ekonomice.

Coase ve své knize často mluví o Číně jako „o ptáku v kleci socialismu“ a naznačuje, že socialismus brzdí další rozvoj ekonomiky. Avšak z pohledu ostatních post-komunistických zemí zvládla Čína svůj ať jen částečný převrat ke kapitalismu výborně a za velice krátkou dobu dokázala to, co západním zemím trvalo podstatně delší dobu. Čína již není zemí, kterou bývala před padesáti lety. Reformy jsou znatelné jak v ekonomice, tak v sociálním podnebí.

Dle mého názoru je důležitá absence překotných privatizací a unáhlených změn. Jednalo se o pomalé, opatrné, ale jisté přibližování ke kapitalismu, které se Číně osvědčilo a provádí ho stále. Nevěřím, že Čína někdy dosáhne formy kapitalismu a demokracie, na kterou jsme zvyklí u západních zemí. Čínská lidová republika se vydala vlastní cestou, která prozatím funguje a vede ekonomiku k prosperitě. Až následující období nám ukáže, jak dobře své reformy Čína naplánovala, anebo jak efektivně se dokáže přizpůsobit možné náhlé změně ekonomické situace.

Seznam grafů, tabulek a obrázků

Graf 1: Podíl zaměstnanosti v soukromém sektoru (%) z celkové zaměstnanosti ..	20
Graf 2: Nárůst nominální hodnoty HDP (1952-2005).....	25
Graf 3: Růst HDP za poslední období (%)	27
Graf 4: Nárůst spotřebitelských cen	32
Tabulka 7: Zemědělství v % HDP	16
Tabulka 8: Průmyslová výroba v HDP%	17
Tabulka 9: Počet vyrobených vozů (2014)	18
Tabulka 10: Největší ekonomiky světa 2013 (HDP)	26
Tabulka 11: Oficiální míra nezaměstnanosti	30
Tabulka 12: Celková spotřeba energie podle typu zdroje (2011)	38
Obrázek 5: Mapa ČLR	9
Obrázek 6: HDP na obyvatele v jednotlivých provinciích	29
Obrázek 7: BRICS HDP 2012	34
Obrázek 8 : Mapa světa podle hodnoty HDI (2011)	36

Seznam použitých zdrojů

Literatura

- [1] COASE Ronald, WANG Ning. *How China Became Capitalist*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 978-113-7351-432.
- [2] EBREY Patricia Buckley. *The Cambridge Illustrated History Of China*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2010, 384 p. ISBN 05-211-2433-6.
- [3] PONG, David. *Encyclopedia of modern China*. Detroit: Charles Scribner's Sons/Gale, Cengage Learning, c2009, 4 v. ISBN 9780684315713-.
- [4] ŽÍDEK, Libor. *Hospodářský vývoj Číny: (1949-2005)*. Národohospodářský obzor, Brno: ESF MU Brno, 2006, VI, č. 2, s. 72-90. ISSN 1213-2446.
- [5] NAUGHTON, Barry. *The Chinese Economy: Transitions And Growth*. Cambridge, Mass.: MIT Press, c2007, xvi, 528 p. ISBN 978-026-2140-959.
- [6] KUNEŠOVÁ, Hana. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2. dopl. a přeprac. vyd. ISBN 80-717-9455-4.
- [7] ŠVIHLÍKOVÁ, Ilona. *Globalizace a krize: souvislosti a scénáře*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Všeň: Grimmus, c2010, 291 p. ISBN 80-874-6101-0.
- [8] LIAO, Yiwu. *Hovory se spodinou: dvacet pět osudů z okraje čínské společnosti*. 1. vyd. Překlad Zuzana Li. Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN 978-802-0428-073.
- [9] VOŘECHOVSKÝ, D. (2006) *Júan, reformy a hospodářský cyklus: analýza čínské ekonomiky a výhled na rok 2006*. Liberální institut: Centrum pro studium hospodářského cyklu Policy Analysis číslo 1.
- [10] HOOBLER, Thomas a Dorothy HOOBLER. *Konfucianismus*. Praha: Lidové noviny, 1997, 129 s. Světová náboženství (Lidové noviny). ISBN 8071061905.
- [11] HALADA, Jan. *Osudy moudrých*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1981, 141 s.
- [12] FILIPE, José António. *Are American and European Companies Returning Back from China?* International Journal Of Latest Trends In Finance And Economic Sciences. E-ISSN: 2047-0916, vydání 2., 2 června 2012, Instituto Universitário de Lisboa,

Internetové zdroje

- [1] *Čína*. Ministerstvo zahraničních věcí. [online]. [cit. 2014-10-12] Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asi/cina/index.html
- [2] *China*. The World FactBook. [online]. [cit. 2014-10-12] Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html>
- [3] *O Číně*. Čínské velvyslanectví v ČR. [online]. [cit. 2014-12-2] Dostupné z: <http://www.chinaembassy.cz/cze/zggk/>
- [4] *China, GDP*. The World Bank. [online]. [cit. 2014-12-2] Dostupné z: <http://data.worldbank.org/country/china>
- [5] BARBOZA, David. *Fast Growth and Inflation Threaten to Overheat Chinese Economy*. The New York Times. [online]. 2011. [cit. 2014-4-6] Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2011/04/16/business/global/16yuan.html?pagewanted=all>
- [6] FRANCOVÁ, Pavla. *Čína se prodražuje. Firmy se vracejí do evropy*. Zpravodajský server Lidových novin. [online]. 2012 [cit. 2014-4-6] Dostupné z: http://byznys.lidovsky.cz/cina-se-prodrazuje-firmy-se-vraceji-do-evropy-faz-/firmy-trhy.aspx?c=A120123_162347_firmy-trhy_nev
- [7] *Agriculture, value added (% of GDP)*. The World Bank. [online]. [cit. 2014-12-2] Dostupné z: <http://data.worldbank.org/country/china>
- [8] *Corporate tax rates table*. KPMG. [online]. [cit. 2014-10-12] Dostupné z: <http://www.kpmg.com/global/en/services/tax/tax-tools-and-resources/pages/corporate-tax-rates-table.aspx>
- [9] *Global Economics Prospects*. The World Bank. [online]. [cit. 2014-12-2] Dostupné z: <http://data.worldbank.org/country/china>
- [10] *Gross Domestic Product*. China Statistical Year Book 2013.[online]. [cit. 2015-2-10] Dostupné z: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2013/indexeh.htm>
- [11] MORRISON, Wayne. *China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States*. Congressional Research Service. [online]. 2014 [cit. 2015-1-14] Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33534.pdf>
- [12] SOBEK, Matěj. *Čína bude podporovat slábnoucí ekonomiku, globální růst závisí na USA*, Svobodný Monitor. [online]. 2014 [cit. 2014-12-16] Dostupné z: <http://www.svobodnymonitor.cz/ekonomika/cina-musi-dale-podporovat-slabnouci-ekonomiku-globalni-rust-zavisi-spojenych-statech/>
- [13] VODIČKA, Jan. *Čína předběhne USA v roce 2050*, Ekonomika iDNES. [online]. 2011 [cit. 2014-12-16] Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/cina-predbehne-usa-v-roce-2050-vesti-ekonomka-fjn-eko-zahranicni.aspx?c=A110111_171642_eko-zahranicni_jvo
- [14] OECD, [online]. [cit. 2015-1-13] Dostupné z: <http://data.oecd.org/gdp/gdp-long-term-forecast.htm#indicator-chart>
- [15] *Industry, value added (% of GDP)*, The World Bank, [online]. [cit. 2014-12-2] Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS>

- [16] ROBERTS, Dexter. *China Still Has a Long Way to Go to Build a Service Economy*, Bloomberg Businessweek. 2013 [online]. [cit. 2015-1-13] Dostupné z: <http://www.businessweek.com/articles/2013-05-03/china-still-has-a-long-way-to-go-to-build-a-service-economy>
- [17] Hua, Judy. China says unemployment rate steady at 4.07 percent at end-September. Reuters. [online]. [cit. 2015-1-13] Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2014/10/24/us-china-economy-employment-idUSKCN0ID05720141024>
- [18] SHARMA, Yojana. *What do you do with millions of extra graduates*. BBC News, [online]. 2014 [cit. 2015-1-13] Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/business-28062071>
- [19] *Inflace v Číně v prosinci mírně zrychlila*, Finance.cz.[online]. 2015 [cit. 2015-1-15] Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/435364-inflace-v-cine-v-prosinci-mirne-zrychlila-za-cely-rok-cinila-2/>
- [20] IMF [online]. [cit. 2015-1-16] Dostupné z: <http://www.imf.org/external/index.htm>
- [21] MISHRA, Pankaj. *China is Driving the BRICS Train*. BloombergViewAutor. [online]. 2014 [cit. 2015-1-16] Dostupné z: <http://www.bloombergview.com/articles/2014-07-20/china-is-driving-the-brics-train>
- [22] *Human Development Reports*. UNDP. [online]. [cit. 2015-2-10] Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2014>
- [23] *Why is China still a developing country?*, Euractiv.com, [online]. 2010 [cit. 2015-2-10] Dostupné z: <http://www.euractiv.com/global-europe/china-developing-country-analysis-498377>
- [24] *What China's WTO Accession is All About?*, The World Bank, [online]. [cit. 2015-2-10] Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTRANETTRADE/Resources/Gertler.pdf>
- [25] *Indicators for 2012*. International Energy Agency. [online]. [cit. 2015-2-10] Dostupné z: <http://www.iea.org/statistics/statisticssearch/report/?year=2012&country=CHINA&product=Indicators>
- [26] HARTOG, Harry. *Hukou System*, VolumeProject.org, [online]. 2014 [cit. 2015-2-17] Dostupné z: <http://volumeproject.org/2014/04/chinas-hukou-system-attempts-to-control-urbanization-by-strictly-separating-urban-and-rural/>